

NÕUKOGUDE KOOL

EESTI NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIKU VABARIIGI HARIDUSMINISTEERIUMI

PEDAGOOGILINE AJAKIRI

V AASTAKÄIK

Nr. 12

DETSEMBER

1948

Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei V kongressi puhul.

(EK(b)P ajaloost.)

Kodanlikus Eestis võideldi rohkem kui kaks aastakümnet kõige vastu, mis omas vähegi revolutsioonilist maiku. Kõike revolutsioonilist tembeldati rahvuslikkuse vastaseks. Kommuniste kutsuti „Moskva agentideks“, nõukogude võimu nimetati venelaste ja ainult venelaste võimuks. Laimu ja valega püüti rahvahulkades õõnestada kommunistlikku õpetust, nõukogude korda ja võitlust sotsialismi eest.

Kuid vaatamata laimule ja kodanluse terrorile jäi võitluses sotsialismi eest võitjaks töölisklass, eesotsas oma eesrindliku väesalgaga — Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Parteiga.

Juba XIX sajandi lõpu poole alustab Eestimaa töölisklass võitlust rõhujate vastu ja ta revolutsioonilise liikumise areng on tihedalt seotud Venemaa töölisklassi üldise revolutsioonilise võitlusega. Ka marksismi ideed tungivad Eestisse. Tekivad nii haritlaste marksistlikud ringid, kui ka tööliste marksistlikud grupid. Esimesena alustas Eesti pinnal sotsialismi ühendamist töölisliikumisega suur revolutsionäär-bolševik M. I. Kalinin, kes pani ka aluse bolševistlikule organisatsioonile Eestis. Pärast M. I. Kalininit saab kommunistliku partei organisatsioonide loojaks ja juhiks Viktor Kingissepp, kes tapeti eesti kodanluse timukate poolt 1922. aastal. Kuni Tartu rahulepingu allakirjutamiseni kuulusid eesti bolševikud Venemaa Kommunistliku (bolševike) Partei ridadesse ja võitlesid tsaarivalitsuse ja hiljem kontrrevolutsiooni ja interventide vastu koos VK(b) Parteiga. Pärast rahulepingu sõlmimist 2. veebruaril 1920. a. oli olukord põhjalikult muutunud.

EKP jätkas rasketes põrandaalustes tingimustes oma tegevust. Kuid oli vaja kindlaks määrata Kommunistliku Partei Eestimaa organisatsiooni võitlustaktika tulevikus, uutes tingimustes ja teha kokkuvõtte möödunud võitlusperioodist. Selleks oligi Keskkomitee poolt kokku kutsutud esimene EKP kongress novembri algul 1920. aastal Tallinnas. Parteis oli sel ajal Eestis vähemalt 690 liiget, aktiivsete poolehoidjate arv aga ületas vähemalt neli korda parteiliikmete arvu.

Esimese kongressi päevakorda olid võetud järgmised küsimused:

1. Kommunistliku Partei Eesti Keskkomitee ja Eesti Tööraha Kommuuni aruanded.

2. Kominterni II kongressi otsused.

3. Partei programm ja põhikiri.

4. Partei lähemaid ülesandeid.

5. Keskkomitee ja revisjonikomisjoni valimine.

Esimese päevakorra punktina kuulati ära Kommunistliku Partei Eesti Keskkomitee ja endise Eesti Tööraha Kommuuni tegevuse aruanded. Aruandest on näha, et möödunud kahe aasta vältel partei tegevus oli arenenud esialgu partei aktiivses osavõtus kodusõjast eesti kodanluse, eesti sotsiaalreeturite, Judeniči ja Balahhoviči vastu. 1919. a. juulist alates võitleb partei rahu eest kodanliku Eesti ja Nõukogude Venemaa vahel, ja alates 1920. a. veebruarist juhib partei klassivõitlust kodanluse diktatuuri tingimustes.

Saksa okupatsioon 1918. a. andis purustava hoobi eesti tööstusele ja ka eesti proletariaadile. See pidi põhjustama ja põhjustaski revolutsioonilise meeleolu kasvu. Kui pind saksa okupatsioonivõimude jalge all Eestis lõi kõikuma, kasvas päevast päeva eesti tööraha vastupanu ja kujunes varsti avalikuks, äärmiselt teravaks võitluseks. Eesti töörahas astub kommunistliku partei juhtimisel relvastatult võitlusse imperialistlike ja eesti kodanluse vägede vastu. Tallinna töölised korraldavad meeleavaldusi, streike, taastavad EKP juhtimisel Tallinna Tööraha Saadikute Nõukogu, kes oma esimesel avalikul koosolekul kinnitas oma sõprust Nõukogude Venemaa rahvastega, kehtestavad revolutsioonilisel teel 8-tunnilise tööpäeva. Hakkab ilmuma legaalselt kommunistliku partei häälekandja „Kommunist“.

22. novembril 1918. a. algas lahing Narva all. Saksa okupatsiooni eest Nõukogude Venemaale põgenenud töölistest ja talupoegadest loodud eesti polgud liikusid eesti proletariaadile appi. 28. novembri õhtul 1918. a. tungis Punaarmee Narva ja 29. novembril kuulutati Eestis välja Eesti Tööraha Kommuun. Narvast liikus Punaarmee pealetungile edasi ja detsembri lõpuks oli nõukogude võim suurel osal Eesti territooriumil taastatud.

Kodanlus jälgis hirmuga Punaarmee lähenemist Tallinnale. Olukorda päästavad inglise imperialistid. Inglise eskaadri tulekust julgustatuna organiseeritakse reaktsioonilistest elementidest väekoondised. Algab julm terror. Keelatakse koosolekud, meeleavaldused, asutatakse sõjaväljakohtud, suletakse tööliste ajalehed. Appi tuleb rahvusvahelise

kontrevolutsiooni jõud. Reaktsioonil õnnestub seekord Punaarmee tagasi suruda. „Soome puss ja Inglise naelsterling panid kodanluse valitsuse Eestis jalule. Eesti töörahva nõukogude (töökommuni) valitsusel tuli taganeda rahvusvahelise kontrevolutsiooni ajutise ülemvõimu ees“ — öeldakse EKP kongressi manifestis eesti töörahvale 1920. a.

Kommunistliku Partei Eesti Keskkomitee, mis oli valitud 1918. a. detsembris kokku kutsutud üksikute parteiorganisatsioonide esindajate nõupidamisel, viis läbi tohutu suure organisatsioonilise töö. Kommunistlik partei juhtis kogu Eesti Töörahva Kommuuni tegevust ja tegi ka vaenlase tagalas rahvahulgas kihutustööd. Olukorra muutmisel asus Kommunistliku Partei Eesti Keskkomitee rahu seisukohale ja võttis vastu otsuse alustada võitlust rahu eest. Eesti Töörahva Kommuuni valitsus oli tunnistanud lõpetatuks ja 19. juulil 1919. a. avaldas Keskkomitee eesti töörahvale rahumanifesti. See manifest ning samal ajal Nõukogude Venemaa ametlikud teadaanded, et Nõukogude väed ei tungi Eestisse, löid klassisõjas otsustava pöördepunkti. Eesti ametiühingute kongressil 30.—31. augustil võetakse vastu otsus, milles nõutakse viivitamatult rahu sõlmimist Nõukogude Venemaaga. Nagu teada, järgnes sellele kongressi laialisaatmine, ja juhtivate kongressitegelaste reeturlik mõrvamine. Kuid töölikklass jätkas võitlust edasi ja lõppude lõpuks läkski tal korda eesti kodanlust välja lüüa Kolčaki-Denikini-Judeniči ühisest sõjalisest väerindest. Pärast Tartu rahulepingu sõlmimist algab uus periood EKP Keskkomitee võitluses kodanluse diktatuuri tingimuses. Partei moodustab kolme- ja viieliikmelisi ning suuremaid kollektiive, mis kujunevad partei pörandaalusteks algrakkudeks. Suuremates kollektiivides oli juhtivaks organiks kolmeliikmeline kollektiivbüroo. Suuremates linnades koondati asutuste kollektiivid rajoonide kollektiivideks. Linnas olid loodud rajooni- ja maal maakonnakomiteed. Lühikese ajaga oli kommunistlik partei ära teinud suure organisatsioonilise töö. Partei tungib sügavamini ametiühingu-organisatsioonidesse, suurendab üleskutsete ja ajalehe „Kommunist“ tiraaži, laiendab oma juhtivat mõju legaalselele organisatsioonidele.

Partei juhtimisel viidi läbi ainult 1920. a. esimesel poolel 17 streiki. Kommunistide mõju kasvas ähvardavaks ja kodanlus hakkas lavastama kommunistide kohtuprotsesse, millelele omakorda töölised reageerisid protestistreikidega. I kongressil arutati ka raskusi, millelele Keskkomitee pörkas oma töös. Bolševike parteil tuli võidelda mitte ainult kodanlusega, vaid ka sotside ja eriti Eesti Iseseisva Sotsialistliku Töölisparteiiga. Valge terror nõudis paljude parteilaste elu ja raskusi oli ka kaadritega. Kommunistliku partei organisatsiooni kongress kiitis heaks Keskkomitee ja end. Eesti Töörahva Kommuuni tegevuse kogu ulatuses.

EKP kongress arutas läbi ka Kominterni teise kongressi resolutsioone ja võttis need ühel häälel vastu. Oli otsustatud vastavalt

Kominterni struktuurile nimetada partei „Eestimaa Kommunistlikuks Parteiks“ (III Kommunistliku Internatsionaali Sektsioon).

Kongressi tähtsamaks tööks oli EKP programmiliste põhilauseste ja põhikirja vastuvõtmine. Programmi sissejuhatavas osas on lühidalt, kuid selgelt öeldud, kuidas osutus võimalikuks „iseseisva“ kodanliku Eesti tekkimine: „Imperialistliku maailmasõja pöördepunkt, kui Saksa imperialism purunes ja seega okupeeritud maad ta ikke alt vabanesid, teisest küljest imperialistlike liitriikide palgalised kontr-revolutsioonilised väed alustasid üldist pealetungi Nõukogude Venemaa peale, ja Punaarmee oli teistel väerinnetel liiga seotud selleks, et rajamaadel alanud kodusõjas toetada sealset proletariaati, kes nende maade kodanluse ja Saksa okupatsioonivõimude ühiste hoopide all suure osa oma paremast jõust oli kaotanud ja organisatsiooniliselt nõrgaks jäänud selleks, et kohtadel võimu oma kätte võtta, — sel pöördekeerul läks kodanlusel korda — liitriikide toetusel ja oma sotsiaalpetiste äraandliku poliitika abil — võimu Eestis oma kätte kiskuda, mis nimepidi iseseisvaks riigiks kuulutati.“ Programmis oli öeldud, et kommunistlik partei ka tulevikus võitleb otsustavalt kodanluse ja sotsiaalreeturite vastu, et EKP ühineb Kommunistliku Internatsionaali põhimõtetega ja revolutsioonilise võitluse jätkamiseks Eestis tunnistab omaks selle taktika, et ta seab loosungiks „Võim nõukogude kätte“.

Et kaotada kurnamissüsteemi „peab revolutsiooniline proletariaat kukutama eelkõige kodanliku valitsuse, purustama kodanliku riigikorra ja võimu tööraha kätte võtma. Seda võimu teostab töörahas oma nõukogude kaudu, mis igal pool vanade kodanlike valitsusasutuste asemele astuvad ja riiklikke ülesandeid täidavad ning mille kaudu töörahas maal ja linnades ise laiaulatuslikult otsekoheselt valitsedes ellu viib proletariaadi diktatuuri“.

Programmis olid ette nähtud palga tööorjuse kaotamine, tööviljakuse tõstmine, üldise töökohustuse sisseseadmine, maa ühiseks omandiks kuulutamine, tööstuse natsionaliseerimine jne.

Programmis esineb aga ka üks viga, mille eesti kommunistid tegid juba 1917. a. ja veel süvendasid Eesti Tööraha Kommuuni ajal. Nimelt — põhilausestes ei ole sõnagi öeldud maata ja vähese maaga talupoegade varustamisest maaga. See EKP poolt tehtud viga võeti Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee manifestis märtsis 1922. a. kõige rangema kriitika alla. Programm lahendab ka ühiskondliku kindlustamise ja hariduse küsimusi.

Hariduse ja kasvatusel alal nägid EKP programmilised põhilausest ette — kasvavat põlvkonda kehaliselt ja vaimselt ette valmistada kommunistliku korra kõrgete ideaalide teostamiseks. „Kasvatustöö peab tingimata täielikult vaba olema igasugusest usu ja kiriku mõjust ja kodanluse korra orjastavaist eelarvamustest. Hariduse saamist tuleb võimaldada kogu töörahvale kõige laiemates piirides“ ... — oli öeldud EKP programmis.

Põhikirja väljatöötamisel arvestati tööga illegaalseis tingimustes. Määratledes vastavalt organisatsioonilist struktuuri, nähti ette illegaalse töö ühendamist tööga legaalsetes organisatsioonides, ka demokraatliku tsentralismi põhimõtet ei olnud võimalik lõpuni kasutada.

Kongress määras ka partei tegevuse ülesanded lähema aja peale. Legaalsete võitlusvõimaluste hulgas oli ette nähtud ka osavõtt Riigikogu valimistest ja Riigikogu kõnetooli kasutamine. Oma kandidaatide nimekirjaga esinemine ei olnud võimalik, sellepärast kutsus kongress proletaarlast üles hääletama Ametiühingute Kesknõukogu nimekirja poolt. See andis häid tagajärgi, vaatamata sellele, et kodanlus augusti- ja septembrikuus areteeris umbes 100 aktiivset parteitegelast, rüüstas parteiorganisatsiooni, annulleeris mitmel pool nimekirjad jne. Kongress valis üheksaliikmelise keskkomitee ja kolmeliikmelise revisjonikomisjoni.

Töö lõpuks oli vastu võetud manifest eesti töörahvale ja saadetud tervitustelegrammid V. I. Leninile ja Venemaa Kesktäitevkomitee juhatusele.

EKP esimesel kongressil on suur ajalooline tähtsus, sest ta andis eesti tööliikumisele õige suuna. Kongressi poolt vastuvõetud otsuste alusel pidas tööliklassi eesrindlik osa võitlust kurnajate vastu revolutsiooni eest, nõukogude vabariigi kehtestamise eest Eestis.

EKP II ja III kongress toimusid samuti põrandaalustes tingimustes ja tegelesid nende põhimõtete alusel, mis olid vastu võetud EKP I kongressil. Võitlus kodanluse vastu jätkus vankumatu bolševiku Viktor Kingissepa juhtimisel. Eesti kodanlus koos oma käsikute sotsiaaldemokraatlike juhtidega korraldas kommunistide metsikut jälitamist. „35 protsess“ 1920. aastal; „54 protsess“ 1921. aastal; „115 protsess“ 1922. aastal; „149 protsess“ 1924. aastal — olid kodanluse kättemaksu- ja terroriaktid. Kuid vaatamata sellele partei elas ja töötas, karastas võitluses tööliklassi vaenlaste vastu. Sügaval põranda all pidas EKP kangelaslikku võitlust kodanliku diktatuuri vastu.

II parteikongress toimus 1921. a. oktoobri algul Saue vallas, Jõgi-soo külas, Uku talus. Parteiliikmete arv oli ühe aasta jooksul, vaatamata kodanluse diktatuuri terrori pidevale tugevnemisele, kasvanud poolteisekordseks. Kongressil oli küll esindatud ainult 700 liiget, sest terrori tõttu ei suutnud kõik kollektiivid oma saadikuid kongressile saata. Kongressi avas Viktor Kingissepp, kes esines ühtlasi ka poliitilise aruandega. Oluline oli töö, mida viis läbi partei seoses valimis- tega Riigikogusse, linnavolikogudesse ja vallanõukogudesse. Selle töö iseloomustuseks on põhimõtted, mis on avaldatud vastavas lendlehes. Kommunistid pidid võitlema „raekojas nagu Toompealgi kodanliku korra hävitamise ja sotsialistliku korra kehtestamise eest“. Teatati, et kommunistlike tööliste saadikud „ei jäta kasutamata ühtki võimalust, et Tallinna proletariaadi seisukorda parandada“, kuid sealjuures kriiputati avalikult alla, et nad „selles ei näe mitte eesmärki, vaid ainult abinõu, et tööliklass saaks ära elada, kuni kodanluse klassi surma-

tunnini". Sest „kommunistlikud töölised viivad eesti proletariaadi võimuvõtmisele siis, kui tööliklass selleks valmis on ja kui rahvusvaheline seisukord seda lubab“.

V. Kingissepp peatub pikemalt ka kodanluse repressiooniabinõude juures tööliikumise mahasurumisel. Kuid see ei hirmutanud tööliklassi. EKP Keskkomitee organiseeris võimsa esimese maj demonst-ratsiooni. Areteeritud kommunistide toetuseks astusid välja tööliste koosolekutel, korraldades protestistreike, esitades nõudmisi areteeritute kaitsmiseks. Aruandes puudutas sm. Kingissepp ka küsimust EKP suhtumisest Eesti Iseseisvasse Sotsialistlikku Töölisparteisse, näidates EKP ja „isesotside“ sügavat erinevust.

EKP KK võitlusjoon leidis poolehoidu eesti proletariaadi hulkades ja parteiliikmete arv kasvas. Kongress kiitis heaks Keskkomitee aruande ja fikseeris, et „eriti tunnistab kongress õigeaks Keskkomitee taktika Eesti Iseseisva Sotsialistliku Töölispartei asjus“.

Organisatsiooniliste küsimuste aruandja partei II kongressil Jaan Kreuks pööras suurt tähelepanu partei töö organiseerimisele sõja-väes, ametiühingutes, noorsoo ja naisproletaarlaste seas ning rõhutas töö organiseerimise tähtsust ühistegelikus liikumises. EKP II kongress oli teinud suure töö organisatsiooniliste küsimuste lahendamisel, mille tagajärjel EKP hakkas tungima hulkadesse. 1922. a. novembris toimus EK(b)P III kongress, mis oli kokku tulnud veel raskemates põranda-alustes tingimustes kui kõik eelmised, — Tallinna läheduses metsas. Selle kongressi organiseerimise viisi kohta rääkis IV kongressil sm. J. Lauristin järgmiselt: „Meenutan põrandaalust III kongressi, mis toimus 1922. aastal metsas. Varjatud metsaradu mööda läksime väike-se onni juurde. Majakese aknad olid hoolega pimendatud. Tuli pidada kõige valjemat konspiratsiooni. Kokkutulnud seltsimehed olid maskides...“

III kongressi peamiseks küsimuseks oli partei töö ümberkorralda-mine pärast raskeid kaotusi. Kodanlus eksis, kui arvas, et kõik kom-munistid on hävitatud. Kongress võttis vastu rea tähtsaid otsuseid, mis said partei edasise töö aluseks. Partei juhtimisel suurenes ja tugev-nes töörahva rinne. Partei juhtimisel jätkasid massilist tööd eesti ametiühingud, andes välja legaalseid ajalehti, mis kodanluse poolt suleti üksteise järel: „Meie Hää!“, „Meie Uus Hää!“, „Töörahva Hää!“, „Noor Tööline“ ja rida teisi.

Partei viis edukalt läbi rea suuri ülesandeid, mis näitasid partei mõju järjekindlat tõusu. 1922. a. oli Eestis 29 streiki.

Töörahva ühine väerinne saavutas suure võidu valimistel Riigiko-gusse 1923. a. Hoolimata järjekordsest nimekirjade tühistamisest sai Töörahva ühine väerinne riigikogus 10 kohta, omavalitsuse valimistel Tallinnas $\frac{1}{3}$ kohtadest jne.

Kodanlus vastas sellele tööliste organisatsioonide uue rüüstamisega ja partei juhtide vangistamisega. 28. märtsil 1923. a. mõrvati partei

teine silmapaistev tegelane Jaan Kreuks, kes tapeti kodanluse poolt Tallinna tänaval.

1923. a. asutati EKP legaalne organisatsioon — Eestimaa Tööraha Partei, mis tegelikult töötas kui legaalne kommunistliku partei organisatsioon. Kodanlus, nähes et revolutsiooniline liikumine tõuseb, asus otsustavale pealetungile. 1924. a. jaanuaris areteeriti ülemaaliselt töölisliikumise tegelased, ametiühingute aktivistid, kogusummas üle kaheksaja; rüüstati ametiühingu-organisatsioonid, suleti Eesti Tööraha partei osakonnad. 1924. a. sügisel lavastati „149 protsess“. Protsessi ajal tapeti 13. novembri ööl Eesti Ametiühingute esimees Jaan Tomp. Terrori tugevnemine oli sõltuv ka vastuolude teravnemisest sel ajal NSV Liidu ja Inglismaa vahel. Sellega kodanlik Eesti nagu puhas Inglismaale platsdarmi kallaletungiks NSV Liidule. Tegelikud „iseseisva“ vabariigi peremehed andsid selleks vastava signaali eesti kodanlusele. Paljastades selle arveteõiendamise tõelisi režissööre kirjutas „Pravda“: „Nähtavasti oli eesti kohtul „ülaltpoolt“ („omade“ või „omade poolt välismaal“) arveid õiendada Tombiga ja kohut mõista elavate üle...“ („Pravda“, nr. 275, 3. detsembril 1924. a.). Kuid kodanluse surveabinõude peale vaatamata puhkes 1. detsembril 1924. a. tööliste relvastatud ülestõus. Ülestõusule järgnes metsik kodanluse terror. EK(b)P ja tööliklass elasid üle raske kaotuse. Parteiorganisatsioonid rüüstati, paljud hukkusid, teised olid sunnitud emigreeruma. Kuid hoolimata sellest levitati juba 1. mail 1925. a. Tallinnas jälle kommunistlikke lendlehti. Töö pöranda all arenes edasi. 1925. a. puhkesid uuesti streigid. 1925. a. toimus Tartus H. Heidemanni protsess, kus Heidemann mõisteti surma ja paljud kohtualused pikemaks ajaks vangi. 1926. a. tapeti sm. August Riismann, kes oli tol ajal partei põrandaaluse organisatsiooni juht. 1927. a. tapeti sm. Aleksander Leiner, kes pärast Riismanni juhtis EKP põrandaalust organisatsiooni. Kuid kodanlus ei suutnud lõplikult partei põrandaalust tööd likvideerida. Põranda all toimuvad partei konverentsid. Partei organiseerib ümber oma töö. Toimub võitlus ka partei sisemuses nii pahempoolsete kui ka parempoolsete oportunistidega.

Kolmekümnendate aastate alguses süveneb Eestis majanduslik kriis. Veel suuremal määral annab tunda kodanliku Eesti sõltuvus välismaa kapitalist. Imperialistid, kes olid tegelikult „iseseisva“ Eesti peremeesteks, ja nende eesti kodanluse ridadest truud abilised ei piirdunud Eesti majandusliku allutamisega välismaale, vaid nad muutsid kodanliku Eesti riigi sel ajal lõplikult imperialistlike riikide poliitiliseks ripatsiks ja sõnakuulelikuks riistaks, mis oli sihitud Nõukogude Liidu ja eesti tööliklassi vastu. Tööliste olukord halveneb veelgi. Algab streigiliikumise tõus. Kodanlik vabariik satub üha rohkem ja rohkem nii majanduslikku kui ka poliitilisse sõltuvusse imperialistlikest riikidest. Majandusliku kriisi, tööliste ja talupoegade majandusliku olukorra halvenemise tagajärjel kasvas revolutsiooniline rahulolematuse, kodanlus ei suutnud enam oma võimu käes hoida „normaalsetel“ kodanlik-demo-

kraatlikel põhialustel, ja selle tagajärjel riik fašiseeritakse. Tööliste olukord halveneb veelgi. Kommunistlik partei kogub uuesti jõudusid ja 1940. a. kukutab eesti tööliklass partei juhtimisel kodanliku diktaatori valitsuse.

Kapitalistliku korra kukutamise ja Eestis ja Eesti NSV vastuvõtmisega Nõukogude Liidu koosseisu astub eesti rahvas bolševike partei juhtimisel sotsialismi teele. Eestimaa Kommunistlik (bolševike) Partei tuleb tagasi UK(b)P ridadesse ja saab majanduslikku ja poliitilist arenemist suunavaks jõuks.

EK(b)P järgmine, IV kongress toimub 1941. a. veebruaris, enam kui 18 aastat pärast kolmandat kongressi, hoopis erinevas olukorras. Kui III parteikongress toimub sügaval põrandal, metsas, väikeses onnis, siis IV EK(b)P kongress toimub Nõukogude Eesti pealinnas juhtiva partei kongressina. IV kongress saadab suure vaimustusega telegrammi seltsimees Stalinile, kongressist kirjutatakse avalikult ajalehtedes, kongressi tulevad tervitama tööliklassi esindajad, pioneerid, Nõukogude armee, kunsti ja teaduse tegelased jne.

EK(b)P Keskkomitee aruandes märgitakse ära suur ja raske võitlustee, mis on läbi teinud partei III kongressist alates. Mälestatakse seltsimehi, kes on hukkunud võitluses kodanliku diktaatori vastu, oma rahva parema tuleviku eest. Seltsimeeste Kingissepa, Kreuksi, Tombi ja paljude teiste võitlejate nimed tuletatakse meelde.

Aruandes tehakse kokkuvõtte majandusliku töö kohta, mis on teostatud nõukogude võimu pooleaastase valitsuse vältel. Igal pool tööstuses on näha kasvu ja arenemist. Põllumajanduses on teostatud maa-reform. Vaesemaile talupoegadele on antud pikaajalist põllumajanduslikku krediiti. Tööpuudus on likvideeritud. Sotsiaalkindlustus ja tasuta ravimine on kehtima pandud. Kasvas õpilaste arv koolides, eriti kesk- ja kutsekoolides ning tehnikumides jne.

Kasvas ka partei ise. Võrreldes põrandaaluse ajajärguga kasvas parteiliikmete ja kandidaatide arv enam kui kümnekordseks.

EK(b)P IV kongress tunnistas Keskkomitee poliitilise suuna õigeks ja praktilise töö rahuldavaks.

Rööbiti suure parteitöö edu konstateerimisega seadis kongress üles ka tuleviku jaoks konkreetse ülesanded kõikide majandusalade edasiseks arendamiseks, riigikaitse tõstmiseks, rahvahariduse ja kultuurilise ülesehitustöö alal, partei sisemise organiseerimistöö, propaganda ning kaadrite alal. Kongressil valitakse uus EK(b)P Keskkomitee ja revisjonikomisjon. Lõpuks on kongressi resolutsioonis öeldud, et „kongress avaldab veendumust, et parteiorganisatsioonid EK(b)P Keskkomitee juhtimisel veelgi enam koondavad oma read UK(b)P Keskkomitee ja seltsimees Stalini ümber ja auga täidavad parteiorganisatsioonide ees seisvad ülesanded“.

Eesti kodanlus on omal ajal korduvalt teatanud, et kommunistlik partei Eestis on hävitatud. Kuid elu näitab, „et hävitatud ja likvidee-

ritud ei ole Eestis mitte kommunism ja EK(b) Partei, vaid kapitalism, kodanlik kord ja selle kandjad. Kommunism aga elab edasi ja on võitnud endale meie ühiskonnas ainusuunava ning otsustava teguri positsiooni" (N. Karotamm, EK(b)P ajaloo küsimusi).

EK(b)P juhtimisel ehitab nüüd eesti rahvas oma uut sotsialistlikku ühiskonda. EK(b)P IV-ndast kongressist möödunud aastad olid kangelasliku ja raske võitluse aastateks nii saksa okupantide vastu, kui ka purustatud rahvamajanduse taastamisel. Kuid juhitud bolševike partei ja seltsimees Stalini poolt saavutavad Eesti NSV töötajad nõukogude vennasrahvaste abiga ühe võidu teise järel, ja EK(b)P V kongressile raporteerivad nad kindlasti uutest edusammudest kommunistliku ühiskonna ülesehitamisel.

Vanemate abi laste õpetamisel.

T. ARTEMENKO,

Tallinna 32. keskkooli õpetaja.

1. Kasvatuse ja õpetuse eesmärk.

Õpetus on nõukogude koolis katkemata seoses kasvatusega. Nõukogude kool seab endale ülesandeks anda mitte ainult teadmisi kooli programmi ulatuses, vaid kasvatada meie lastest ka julgeid ja ausaid kommunistliku ühiskonna ülesehitajaid, inimesi, kellele rahva huvid, isamaa huvid on üle kõige, et isiklikud huvid alluksid ühiskondlikele huvidele.

Kasvatada tuleb nii, et igaüks töötaks visalt, oskuslikult ja armastusega, säästmata oma jõudu kommunismi võidulepääsemiseks. Selle keeruka ülesande lahendamine on võimalik ainult siis, kui kool ja kodu käsikäes samuvad ühise eesmärgi poole.

Hetkest, mil laps astub kooli, avaldavad temale mõju kaks kollektiivi: kodu ja kool. Lahendades üht ja sama ülesannet peavad vanemad ja õpetajad lastele koosõlastatult mõju avaldama, seepärast on side vanemate ja õpetajate vahel hädavajalik. Sellest, kuidas vanemad aitavad last ta kooli-ülesannete täitmisel, oleneb õppeaine omandamine ja lapse vastutustunde kasvatamine. On ju teada, et ühes ja samas klassis on õpilasi, kelle teadmised on hinnatud väga heaga, keskmisi ja sääraseid, kes ei jõua teistele järele. Seejuures tuleb sagedasti ette, et keskmiste ja mahajäänute hulgas on arenenud ja isegi andekaid lapsi, kuid tundide ettevalmistamata jätmise pärast, koduste ülesannete mittetäitmise pärast pannakse neile „nõrku“ ja järelikult satuvad nad mitteedasijõudvate kategooriasse. Vanemate isiklikes huvides, kooli huvides ja meie riigi huvides tuleb taotleda, et iga õpilane õpiks hästi.

2. Usk oma jõusse on ajeks edukale õppimisele.

Klassis seletab õpetaja materjali ja tagab selle esialgset omandamist. Selle lõplikuks püsivaks omandamiseks aga peavad õpilased materjali kullal kodus täiendavalt töötama.

Suur on vanemate osa koduste ülesannete täitmise kontrollimises ja abis, millist vanemad võivad osutada koolilapsele ülesannete täitmisel.

Õpetaja annab õpilastele ülesandeid vastavalt kooli programmile, s. o. vastavalt laste võimetele. Neid ülesandeid võib täita iga õpilane. Vanemad peavad aitama last veenda, et ta teatava jõupingutusega on suuteline iga kooliülesandega toime tulema.

On hädavajalik, et õpilane usuks oma jõusse ega kardaks raskusi.

Tähtsaim vahend usu kasvatamiseks oma jõusse on õpilase pingutuste ergutamise armastusega, viisakas kohtlemine igas olukorras. Vanematel on tarvis alati meeles pidada, et lapse vastu austuse ülesnäitamiseks kasvatatakse temas tõelist inimväärtuse tunnet. Ühes artiklis kasvatusest ütleb professor Arkin: „Miski ei tiivusta last niivõrd, miski ei kinnita temas niivõrd usku endasse kui edu töös ja vastupidi, miski ei ole võimeline temas nii summutama eneseaustust, oma väärtuse tundmist kui sageli ette-tulevad ebaõnnestumised.“

Ent mõned vanemad ei saa sellest aru. Kuidas muidu seletada juhtumeid, kus, nähes lapse ebaõnnestumist, vanemad lubavad endile säärast kohtlemist: „Millestki ei saa ta aru!“

„Kellesse säärane tola on läinud? Midagi sinust ei saa!“

„Milline laps! Millekski pole tal annet.“

„Teistel inimestel on lapsed nagu lapsed, aga meil nad on juhmid!“

Sellise kohtlemisega kasvatatud lastest saavad harilikult tahtetud inimesed, kes ei oska ületada raskusi, ei oma usku oma jõusse. Kohe esimesel takistusel nad komistavad ega leia jõudu takistuste ületamiseks.

3. Vanemate abi koduste ülesannete täitmisel.

Hästiõpitud tund, koduse ülesande laitmatu täitmine kindlustavad koolilapsele „neljade“ ja „viite“ saamise ja on tulevase edu pandiks. Püüdes abistada õpilast koduse ülesande täitmisel, ei lähene vanemad alati õigesti sellele küsimusele. Mõnikord kuuled vanemalt: „Panin poja kogu päevaks koolitundi õppima.“ Sageli aga koolitundide õppima panemine ei anna tarvilikke tulemusi.

Küsimuse, kuidas vanemad peavad koolilapsi abistama nende koduste ülesannete täitmisel, et see abi osutuks efektiivseks, peavad vanemad otsustama ühes õpetajaga, sest et koduste ülesannete täitmisel osutatud abi ise-loom oleneb iga lapse iseärasustest ja tema töö puudulikkuse põhjustest. Et õpilasele tagada tarvilikku abi, peavad vanemad tundma oma koolis-ikäija lapse iseärasusi.

See asjaolu kriipsutab veel kord alla tiheda sideme vajadust vanemate ja kooli vahel. Et last tunda, peab teda jälgima mitte ainult kodus, vaid ka koolis.

Vilunud õpetaja oskab alati anda nõu, kuidas vanemad peavad talitama igal erijuhul. Nii siis esimene tingimus õpilase abistamisel ta koduste ülesannete täitmisel on individuaalne suhtumine lapsesse, koolilapse edukat tööd segavate puuduste kõrvaldamine. Sääraste puuduste hulka kuuluvad harilikult püsimatu tähelepanu, hajameelsus, huvi kõrvalejuhtimine millelegi muule: meeldivale raamatule, sportimisele, markide või postkaartide korjamisele jne. Kõik see tuleb kõrvaldada, et lapse tähelepanu koondada koduste ülesannete täitmisele.

Teine tingimus, mida vanemad abi osutamisel peavad silmas pidama, on see, et õpilase töö peab olema iseseisev. Vanemate ülesanne ei seisne selles, et kõrvaldada raskused, vaid selles, et õpilasel aidata ületada need raskused. Täitsa lubamatu on vanemate säärane abi, kui nad, laskmata lapsel järele mõtelda, lahendavad tema ülesande ja mõnikord kirjutavad õpilase asemel ise tema vihikusse. Praktiliselt peab vanemate abi toimuma nii: näit. laps loeb valjult ja hääldab üksikuid sõnu valesti; säärasel juhul ei pea tema eest lugema, et ta võiks ainult korrata, vaid peab sundima vääralt hääldatud sõnu uuesti lugema, taotledes õiget hääldamist.

Õpilane on lahendanud matemaatikaülesande, selle kontrollimisel on vanemad avastanud vea tehtes, ka sel juhul tuleb ütelda, et selles ja selles tehtes või reas on viga, et õpilane arvutaks tähelepanelikumalt.

Kolmas tingimus — taotleda õppematerjali teadlikku omandamist. Näiteks: õpilane on kirjalikus töös teinud õigekirjutusvigu. On tarvis taotleda seda, et õpilane jõuaks täpselt selgusele, milliseid grammatika osi on tal tarvis korrata, et edaspidi ei korduks tehtud vead.

Õpilane on selgeks õppinud luuletuse, on aga veel tarvis, et ta saaks aru ja seletaks üksikute sõnade ja kõnekäändude tähendust.

Ja viimane tingimus — nõudlikkus lahendatavate ülesannete suhtes. Iga kooliülesande täitmisel peab laps olema organiseeritud, ülesandeid on tarvis täita rahulikult, kuid energiliselt; õpilase töö kohal ei tohi olla midagi üleaarust.

Enne töö täitmist on tarvis, et õpilane selle läbi mõtleks ja asjalikult asuks selle täitmisele. Kui kirjalik töö on täidetud hooletult, peab sundima seda ümber kirjutama selgelt, ilusalt. Suulisi ülesandeid peab ette valmistama aegamööda ja tuleb mitte ainult läbi lugeda, vaid ka oma sõnadega jutustada.

Üksikute ülesannete täitmise vahel on kasulik teha lühikesi vaheaegu.

Vanemate mõistlik abi õpilaste koduste ülesannete täitmisel kasvatab lastes vastutustunnet oma töö headuse suhtes, oma kohuse täitmisel, mis on edaspidiste edusammude ajeks.

Lasteaia ja lastevanemate koostöö.

M. TERI.

Kasvatustöö lasteaias annab täisväärtuslikke tulemusi ainult sel juhul, kui see ei toimu isoleeritult kodusest kasvatuses, kuna viimase mõju lapsele on väga suur.

Igapäevases koduses elus näeb laps korduvalt perekonnaliikmete suhtumist üksteisesse, töösse, asjadesse, riietesse. Kui arvestada seda, et neid tähelepanekuid saab laps inimestelt, keda ta armastab, kes tema eest hoolitsevad, siis selgub, kui võrd suurt mõju see avaldab kõike jälgendavale, kergesti mõjutatavale lapsele. Lasteaia peamiseks ülesandeks lastevanematega on sõbralikult ja ühises koostöös saavutada laste õige kasvatus. Selleks on vajalik lasteaia ja perekonna kooskõlastatud õige suhtumine laste kasvatusesse.

Koostöös lastevanematega kuulub juhtiv osa lasteaiale. Kuid lastevanemate ettepanekute ja tähelepanekute avaldamisel ei tohi kasvatajad käituda üleolevalt. Peab meeles pidama, et ema armastav silm märkab seda, mis jääb teinekord märkamata teadlase uuriva pilgu ees. Kõik parim, mida annab perekond kasvatamisel (õrn armastav hoolitsemine, tähelepanu, alaline, sundimata suhtlemine), tuleb omandada lasteaial ja ümberpöörduvalt kõik parim, mida omandab laps lasteaias, peab jätkuma ja kinnitust leidma perekonnas. Lasteaia ja lastevanemate alalise elava sõbraliku koostöö resultaadinna annab laste kasvatus tunduvalt paremaid tulemusi. Sel teel kõrvaldatakse lõhe, mis sageli esineb perekonna ja lasteaia kasvatuses vahel ja mis mõjub tõsise takistusena lapse õigele kasvatuselisele.

Lapse isiksuse kujunemise õigeks mõistmiseks on vajalik, et kasvataja saaks lapsest täieliku ja õige ettekujutuse; selleks peab ta last jälgima lasteaias ja ka perekonnas. Samuti peavad vanemad teadlikud olema lapse käitumisest lasteaias. Mõnikord lapsed, kes kodus on elavad, algatusvõimelised, seltskondlikud, on lasteaias vaiksed, hoiavad kollektiivist eemale.

Lapse põhjalikum ja täielik tundmine, tema käitumise jälgimine perekonnas võimaldab kasvatajal valida selliseid võtteid, mis vastavad enam lapse iseärasustele.

Tundes laste kodust olukorda oskab kasvataja ka paremini vanemaile nõu anda lapse kasvatamisel. Töö lastevanematega peab olema konkreetne, vastama nende vajadustele ja huvidele, kuid ühtlasi avardama ka nende pedagoogilist silmaringi. Vanemad on sageli väga huvitatud üldistest kasvatusküsimustest, kuid need peab esitama selgelt, siduma konkreetsete individuaalsete lastevanemate poolt esitatud küsimustega.

Laialdastest pedagoogilistest küsimustest tuleb valida need, mis käesoleval momendil ja olukorras nõuavad lahendamist. Tuleb arvestada nende laste vanust ja individuaalseid iseärasusi, kelle vanematega tööd korraldatakse. Noorema rühma lastevanematega tuleb esimeses järjekorras käsit-

leda laste eest hoolitsemist, lastele esimeste kultuur-hügieeniliste harjumuste kasvatamist, kindla režiimi vajalikkust.

Tuleb selgitada, kuivõrd oluline on laste tervise eest hoolitsemise otstarbel puhtus, otstarbekohane riietus, ruumide sagedane õhutamine, tolmu kõrvaldamine jne. Tähtsa koha noorema rühma lastevanematega vestlemisel omavad küsimused lapse iseseisvuse kasvatamisest, lapse püüete toetamine tema endateenindamistöodes, millega ta ise, olgugi aeglaselt, võib juba toime tulla ja vajalikke tulemusi saavutada.

3.—4. eluaasta on laste keele kujunemise periood. On väga oluline, et vanemad oleksid teadlikud sellest suurest mõjust, millist lapse keelearengule avaldab teda ümbritsevate täiskasvanute keel. Vanemad peavad teadma, et täiskasvanute ebaselge, liiga vali rääkimine, nende toored väljendused — kõik see kajastub laste kõnes, nende kõnetoonis. Erivestlus tuleb korraldada isikliku eeskuju tähtsusest laste kasvatamisel.

3—4-aastaste laste juures näeme sageli jonni, kangekaelsust. Vajalik on lastevanematega koos arutleda väikelaste tahte ja iseloomu kasvatamist. Kolmeaastane laps satub suuremasse kollektiivi esimest korda tavaliselt alles lasteaeda tülles. Siin tuleb vanematega nõu pidada, kuidas kergendada tema esimesi samme kollektiivis, kuidas äratada huvi lasteaia elu vastu, kuidas hoiduda üleväsimusest, närvlikkusest, erutusest.

Seepärast kuuluksid noorema rühma lastevanemate vestluste teemade hulka: hügieeniline hoolitsus, iseseisvuse kasvatamine, lapse kõne arendamine ja täiskasvanute osa selles, isikliku eeskuju tähtsus laste kasvatamisel. Siia võib kasvataja veel lisada teemad, mis tekivad lastevanemate küsimuste puhul või laste kollektiivi iseärasuste puhul.

Keskmise rühma lastevanemate vestluste hulka kuulub esimeses järjekorras mängu ja mänguasjade tähtsus laste kasvatamisel. Tuleb selgitada vanematele, miks laps sellise innuga andub loovale mängule, miks kasvatavad, arstid, teadlased hindavad nii kõrgelt mängu kui võimsat kasvatusvahendit, ja miks peavad vanemad tähelepanu ja austusega suhtuma laste mängu ja looma selleks soodsad võimalused. Tuleb põhjalikult peatuda mänguasjadel, lauamängudel, nende õige valiku printsiipidel.

Järgmiseks väga tähtsaks teemaks keskmise rühma lastevanematega on lapse kõne arendamine. Siin tuleb seda küsimust käsitleda palju sügavamalt ja mitmekülgsemalt kui noorema rühma lastevanematega. Tuleb näidata kõne suurt tähtsust lapse intellektuaalsele arenemisele. Tuleb üksik-asjaliselt peatuda lugemise ja rahvajuttude ning teiste rahvaloomingu näidete jutustamise tähtsusel kõnearengu seisukohalt.

Vestluses keskmise rühma lastevanematega tuleb tõsiselt tähelepanu omistada tööarmastuse ja tööoskuse omandamisele. Perekond peab siin tegutama käsikäes lasteaia. Siin tuleb vanemaid tutvustada sellega, kuidas lastes kasvatada tööarmastust, konkreetselt näidata 5—6-aastaste laste jõukohaseid ülesandeid sel alal.

Vanema rühma lastevanematega tuleb kõrvuti füüsilise kasvatus küsimustega arutleda ka, kuidas kasvatada lastes iseseisvust, julgust, distsipliini.

liini, armastust kodumaa vastu. Tingimata peab selle rühma vanematega arutlema laste ettevalmistamise küsimust kooli astumiseks. Tuleb alla kriipsutada vanemate isiklikku eeskujut, mis oma mõjus on otsustava tähtsusega lapse iseloomu ja käitumise kujunemisel.

Vanemate tähelepanu tuleb juhtida lasteaias kasutatavatele laste tervise tugevdamise võtetele ja selgitada, mis tuleks selles osas vanematel teha. Selle küsimuse selgitamisest peab lasteaiast arst aktiivselt osa võtma.

Töö tulemusena lastevanematega peab lasteaiast saavutama järgmist:

- 1) Lapsed tulevad lasteaiast puhtaina ja korralikult rietatuna.
- 2) Iga nädal peab last viidama sauna.
- 3) Laps pannakse õigeaegselt magama. Lapsel on oma voodi.
- 4) Lastel on kodus oma mängunurk.
- 5) Laps on iseseisev, viisakas, korralik.

Lasteaiast ja vanemate koostöö liigid.

Lastevanemate ja lasteaiast koostöö liigid on väga mitmesugused. Enam levinud ja kasutatavad on järgmised:

- 1) individuaalne töö lastevanematega;
- 2) töö lastevanemate kollektiiviga;
- 3) pedagoogiline propaganda laiades massides.

Ükskõik millist võtet kasvataja oma töös kasutaks, ta peab alati meeles pidama ja rangelt täitma järgmisi nõudeid: töö ei tohi kujuneda formaalseks ja šablooniliseks, tuleb alati arvestada lastevanemate arenemistaset, nende omapära ja võimalusi.

Individuaalne töö lastevanematega. Individuaalne tööviis on peamine ja kohustuslik võtte töös lastevanematega.

Individuaalse töö juures on pedagoogilised küsimused otseselt seotud vanema oma lapse kasvatamisega, mis tõstab tema huvi kasvatusküsimuste vastu, seega võimaldab tal paremini mõista ja omandada pedagoogilisi võtteid.

Individuaalne töö lastevanematega toimub, kas vestluste, konsultatsioonide vormis, või kasvataja külastab laste perekondi kodus jne.

Individuaalne vestlus. See on kõige enam kasutatav ja väga oluline lasteaiast ja perekonna koostöö vorm. Siia kuuluvad vestlused, mis toimuvad iga päev laste kogunemisel ja nende lasteaiast lahkumisel ja ka pikemad vestlused, milleks üksikud lastevanemad eriti lasteaiast kutsutakse. Viimaseks vestluseks tuleb kasvatajal hoolsalt ette valmistuda, varakult märkida üles siht; faktid lapse käitumisest ja elust lasteaiast, milliste teatamist lastevanemaile ta peab vajalikuks; küsimused, milliseid tahab vanematele esitada. Vestlus toimugu lihtsalt, sõbralikus toonis, kuid esitatagu ka lastevanemaile teatud kohustusi. Vestlustel pole soovitatav anda liiga palju juhi-oleneid ja õpetusi. Vanemaile peab jääma vestlustest mulje, et nende käitumisest oleneb lapse tervis, iseloom ja käitumine.

Mõned vestlused võivad olla organiseeritud ja ette plaanindatud. Määra-

takse kindlaks päevad ja kellaajad, millest lastevanemaid informeeritakse; viimased võivad siis soovikorral neist osa võtta ja oma küsimuste, kahtluste ja soovidega esineda. Esitatud küsimustele tuleb selgelt ja arusaadavalt vastata. Nendest vestlustest lastevanematega peab aktiivselt osa võtma ka lasteaiarst.

Perekondade külastamine. Lapse iseärasuste, iseloomu ja käitumise paremaks mõistmiseks on oluline tutvuda lapse koduse olukorraga ja kasvatuses. Külastades perekonda, vesteldes lapse koduses miljöös tema kodustega, kasvataja näeb ja tutvub perekonnaliikmete suhtumisega lapsesse. Kasvataja peab siin käituma taktiliselt, lubamatud on teravad kriitilised märkused, mis haavavad lastevanemate enesetunnet. Ei tule ka esineda kaebustega nende lapse kohta.

Tuleb selgitada lastevanematele lapse alalise karistamise kahjulikkust ja anda juhiseid lapses tema paremate omaduste arendamiseks.

Perekondi külastades märkab kasvataja sageli vale kasvatusvõtteid perekonnas: ühes — ülearune armastus lapse vastu, tema liigne hellitamine, teises — vastuoksa, toores käitumine, lastelt üle jõu käivate ülesannete täitmise nõudmine, laste hirmutamise. Kasvatajal tuleb siin kõik teha, et selgitada vanematele nii ühe kui teise käitumise kahjulikkust mõju lastele, kus esimesel juhul laps jääb füüsiliselt arenematuks, tahtejõuetuks, abituks, teisel juhul kinniseks, surutuks, morniks.

Kasvataja annab nõu lastevanematele, kuidas tehtud vigu kõrvaldada, soovib neil külastada lasteaeda, muretseb neile vastavat kirjandust.

Töö lastevanemate kollektiiviga.

Lastevanemate rühma koosolekud. Teatud lasteaiarühma vanemate koosolekud võimaldavad kasvatajal tõsta üles küsimusi, mis neid vanemaid enam-vähem kõiki huvitab. Need koosolekud üksi ei lähenda vanemaid kasvatajale, vaid seda teevad ühised pedagoogilised huvid, aidates ühtlasi kaasa lastevanemate aktiivi tekkimisele, kelle koosseisu kuuluvad inimesed on valmis abistama lasteaeda ja on kasulikeks lastevanemate komitee liikmeiks.

Samuti kui individuaalsed vestlused peavad ka rühma koosolekud toimuma koduses, sundimatus vormis, siis lastevanemad julgevad vabalt ja otsekoheselt oma mõtteid avaldada. Kasvataja peab igati ergutama lastevanemaid aktiivseks sõnavõtuks ülestõstetud küsimuste kohta, küsima nende arvamist ühe ja teise küsimuse puhul, ergutama neid oma kogemuste avaldamisele jne.

Kui on küsimusi, milliseid ei sobi üles tõsta rühma koosolekuil, siis tuleb neid lahendada individuaalsete vestluste vormis, koduses intiimses olukorras. Sellised on näiteks seksuaalsuse ilmumine lapse juures, perekonna täiskasvanute halb suhtumine jne.

Üldised lastevanemate koosolekud. Peamine eesmärk, mille peavad püstitama nii lasteaiarühma juhataja kui ka kasvatajad lastevanemate üldise koos-

oleku kokkukutsumisel, seisneb selles, et aruanded ja ettekanded peavad näitama lasteaia mitmekülgset tööd, peavad näitama lasteaia saavutusi kui ka ebaõnnestumisi, raskusi. Viimaseid selleks, et kaasa tõmmata ka lastevanemaid raskuste kõrvaldamise abistamiseks.

Üldkoosoleku eel peab käima eeltöö. Tuleb valida illustreeriv materjal ettekande juurde, korraldada väike näitus laste töödest või sobivatest mänguasjadest, laste riidetest jne. olenedes ettekande teemast.

Üldistel koosolekutel tuleb lastevanemate tähelepanu juhtida laste tervise tugevdamisele, laste karastamisele, eriti nõrga tervisega laste juures, sanitaar-hügieenilistele abinõudele, milliseid kasutatakse lasteaias ja mida oleks soovitatav rakendada ka kodus.

Lasteaia arsti ülesandeks on sellistel koosolekutel võidelda lastevanemate seas valitsevate eelarvamuste vastu füüsilises kasvatuses, näiteks värske õhu vajalikkuse alahindamine, laste ülearune riietamine, liigne hellitamine perekonnas jne.

Lastevanemate nurk. Igas lasteaias on vajalik ka organiseerida „lastevanemate nurk“.

„Lastevanemate nurka“ paigutatagu materjal vastavalt lastevanemate huvidele. Siin peab leiduma juhiseid lapse režiimist perekonnas, lastele soovitava kirjanduse ja mänguasjade nimestikud, laste mööbli kavandid ja mõõdud, lasteriiete lõiked, lastele sobiv toidumenu, lastetoidu retseptid, laste tööks sobiv töömaterjal, isevalmistatavad mänguasjad, brošüürid lastehaiguste ja nende vastu võitlemise kohta.

Näitused. Lasteaedade poolt korraldatavad näitused omavad suure pedagoogilise ja selgitava tähtsuse. Näituste korraldamine nõuab hoolsat, kuni üksikasjadeni igakülgset läbimõtlemist nii organiseerimise, sisu kui ka kujundamise seisukohalt. Näitused võivad olla pühendatud kasvatustöö tähtsamatele küsimustele, üksikutele lapse kasvatusküsimustele lasteaias ja perekonnas. Näituste kaudu tuleb tutvustada lastevanemaid laste loominguuga (joonised, voolimine, väljaõmblemine, laste jutustused jne.), mis alati vanemaid huvitavad. Olulisteks printsiipideks näituste organiseerimisel on: selgus, eksponaatide ülevaatlikkus, nende sisukus.

Lasteaia osavõtt pedagoogilisest propagandast laiades massides.

Lasteaed ei tohi kõrvale jääda ka pedagoogilisest propagandatööst elanikkonna hulgas.

Kasvatajate osavõtt pedagoogilisest propagandatööst algab osavõtiga lastevanemate ülikoolist, näituste korraldamisega (klubides, parkides jne.). loengutega, vestlustega esinemine raadios, mis on pühendatud eelkooli kasvatusküsimustele, lastevanemate konverentsidel ja kohalikus ajakirjanduses esinemistega.

Noorte naturalistide ringide organiseerimisest.

JOH. KAIS.

Loodusnähtuste küllusest ja looduse elu mitmekesisusest saame koolis bioloogia tundides ainult üksikuid tähtsamaid pilte käsitleda ja lihtsamaid seoseid nende vahel selgitada. Igas koolis aga leidub õpilasi, kes on tõsiselt huvitatud looduse elust ja tahaksid laiendada ning süvendada oma teadmisi bioloogia alal. Seda võimaldatakse neile noorte loodusõprade, noorte naturalistide ringi organiseerimisega.

Noorte naturalistide ringi mitmekesise töö sisuks on:

1) vaatlused ja katsed kooli elavas nurgas, kooliaias mičurinliku bioloogia sügavamaks tundmaõppimiseks; vaatlused vabas looduses kodukoha uurimise eesmärgiga: ekskursioonid loodusesse, eeskujulikudesse kolhoosidesse, sovhoosidesse, masina-traktorijaamadesse;

2) tegelikud tööd kooliaias ja katsepõllul: mitmesuguste taimede — ilutaimede, köögi-, aia- ja põlluviljade kasvatamine mičurinlikul bioloogial põhinevate meetodite rakendamisega kõrgete saakide saavutamiseks, uute sortide aretamisel; koduloomade eest hoolitsemine, osavõtt kergematest töödest kolhoosides jne.;

3) osavõtt sotsialistlikule ühiskonnale kasulikest üritustest looduskaitse alal, nagu näit. „lindude päev“, „metsapäev“ jt.; seemnete kogumine; ravimtaimede kogumine ja kasvatamine, kollektsioonide ja lihtsate õppevahendite valmistamine jne.;

4) töö raamatu abil, ettekanded, vestlused (piltide, filmide, katsete, kollektsioonide, oma töö tulemuste demonstreerimisega).

Niisugune vabatahtlik töö, mida tuleb siduda bioloogia kursusega, on suure väärtusega kommunistlikus kasvatuses.

Mičurinliku bioloogia eesrindlike põhiideedega tegelik tutvumine rajab kindla aluse materialistlikule maailmavaatele ja relvastab noori püsivate teadmistega võitluseks igasuguste reaktsiooniliste vaadete vastu bioloogia küsimustes. Töötamine ringides konkretiseerib, täpsustab ja süvendab klassitundides õpitud teadmisi, olles seega tõhusaks vahendiks formalismi vastu õpetuses. Tegelikud tööd kooliaias seovad teooriat praktikaga, annavad oskusi aianduses ja põllutöös teadlikult juhtida taimede arenemist, seovad õpetust sotsialistliku ülesheitustööga, äratavad huvi töö vastu ja on seega töökasvatuse teguriks. Iseseisev, huvi kohaselt valitud töö arendab noortes initsiatiivi, võimaldab neile isetegevust, kujundab nendes bolševistlikke tahtemoadusi. Looduse tundmaõppimine kasvatab loodusetunnet, äratav püsivat huvi looduse elu vastu ja kodu-uurimistööst osavõtuks.

Noorte naturalistide ringi organiseerijaks koolis ja juhatajaks olgu bioloogia õpetaja. Ringi asutamiseks on sobiv aeg kas sügisel või kevade lähenemisel.

Ringi liikmeks astumisel võtab noor naturalist endale kindlad kohustused ja kinnitab seda oma allkirjaga. Kohustuste tekst võiks olla järgmine:

Noor naturalist on kohustatud:

1. Valima endale tööks ülesandeid ringi tööplaanist.
2. Töötama kindla plaani järgi.
3. Iga töö lõpuni viima, enne kui alustada uut.
4. Pidama vaatluste ja katsete kohta korralikult p ä e v i k u t.
5. Andma aru oma tööst ringi üldkoosolekul.
6. Aitama kaasa ringi ühiste ettevõtetele (materjalide, taimede, loomade kogumine elava nurga jaoks, loomadele toidu hankimine, võistlused, raamatute soetamine jne.).

7. Võtma osa ringi koosolekutest ja järjekorras tehtavaist töödest (elava nurga eest hoolitsemine, katsed ja tööd kooliaias, kolhoosis, fenoloogilised vaatlused jm.).

8. Võtma aktiivselt osa ühiskondlikust tööst, mida organiseerib ring (linnupäev, puude istutamise päev, kooliümbruse kaunistamine, seemnete, ravimtaimede kogumine, õppevahendite valmistamine jne.).

9. Hoolikalt suhtuma materjalidesse, töö- ja katseriistadesse, raamatuisse ja muisse töövahenditesse, mida tuleb kasutada vaatlus- ja katsetöös.

Niisuguste nõuete järjekindel teostamine õpetab noori õigesti aega jaotama, täpselt töötama, andma aru tehtud tööst, hoolikalt, sotsialistlikult suhtuma kooli ja ringi omandisse ja töösse, arendab noortes oskust ühendada individuaalset tööd ringi üldise tööplaaniga.

Ringi liikmeks võivad olla, alates IV klassist õpilased, kellel ei ole mitterahuldavaid hindesid. Liikmete arv ei pea ületama 15. Kui aga liikmete arv ületab selle normi, siis luuakse lülid (seksioonid) eriharrastuste järgi; miçurinlased, botaanikud, zooloogid, geoloogid jne. Sektsioonide töö ei või olla isoleeritud ringi üldisest tööst, vaid peab aitama seda mitmekesistada.

Ring peab töötama ka kontaktis kooli pioneeride organisatsiooniga, keskkooli vanemates klassides aga kommunistlike noorte organisatsiooniga. Kui meie noorte naturalistide keskjaam ja bioloogia-jaamad alustavad oma tegevust, siis saavad ringid töö organiseerimisel juhatusi ja abi nendelt asutustelt.

Ringi büroosse valitakse: ringivanem, sekretär, raamatukoguhoidja, kollektsoonide hoidja, tarvidust mööda teisi liikmeid.

Ringi töö organiseeritakse kollektiivselt ja individuaalselt.

Kollektiivseteks töövormideks on ringi koosolekud, ekskursioonid, ühise päeviku pidamine, bulletinäni, seinalehe koostamine, ühised tööd kooliaias, linnupäeva ettevalmistamine, kollektsoonide valmistamine jne. Koosolekul, mida korraldatakse tavaliselt 1—2 korda kuus, arutatakse ringi sisekorra reegleid, tööplaani, kuulatakse aruandeid tööst, arvustatakse ja hinnatakse töötulemusi — päevikuid, herbaariume, kollektsoone, tabeleid, diagramme jne.

Soovitada tuleb tööde — albumite, tabelite, kollektsioonide — v a h e t a m i s t teiste ringidega niihästi Eesti NSV piirides kui ka teistes liiduvabariikides, mis veelgi süvendab noorte huvi ringi töö vastu.

Tähtsamaks teguriks noorte naturalistide ringide töö arendamisel on v õ i s t l u s, mida organiseeritakse individuaalselt, rühmiti (brigaadide vahel) ja ringide vahel. Võistlusi üleliidulises ulatuses organiseerib Noorte naturalistide keskjaam Moskvas. 1948. a. võtsid sellest võistlusest osa ka Nõukogude Eesti pioneerid (noorte naturalistide ringe on meil veel vähe) üsna suurel arvul.

Kaks korda aastas — kevadel ja sügisel — tuleb korraldada noorte naturalistide töödest näitus, sügisel ühtaegu aiatööde näitusega, kus esitatakse ka võistluse tulemused. Näitus on õpetlik ringi liikmeile endile, samuti teistele õpilastele, lastevanematele.

I n d i v i d u a a l s e k s tööks peab iga ringi liige koostama endale isikliku tööplaani lähemaks poolaastaks. Selleks on kasulik ringis ühiselt välja töötada ü l d i n e tööprogramm poolaastate viisi ja määrata kindlaks miinimum kohuslikke ülesandeid igale liikmele. Näitena olgu toodud allpool noorte naturalistide ringide tööks programm, millest üksikud liikmed valivad endale jõukohaseid ülesandeid (seda tuleb teha m õ õ d u k a l arvul). Muidugi võib neid ülesandeid täiendada ringi liikmete omal algatusel.

Üksikuid ülesandeid võib täita ka rühmiti (3—4 õpilast).

Ringi juhataja peab iga teema jaoks koostama ülesanded ja küsimused, mida noor naturalist peab lahendama oma vaatluste ja katsete põhjal, kasutades ka sobivat populaarteaduslikku kirjandust. Tööjuhatused kirjutatakse üksikuile lehtedele ja säilitatakse eri kaante vahel, nii et järgmisel aastal võib neid täiendada.

Noorte naturalistide töö ei või suvisel koolivaheajal katkeda. Suvise töö juhtimiseks tuleb aegsasti ette valmistada aktiviste, kes on õpetaja-ringijuhataja asendajaiks tema puhkusel viibimise ajal. Peale selle on tarvilik siduda noorte naturalistide suvist tööd kommunistlike noorte tööga k o l h o o s i d e s, p i o n e e r i l a a g r i t e tööga, samuti noorte b i o l o o g i a - j a a m a d e g a, kui neid on lähedal olemas.

Noorte naturalistide ringide töö temaatika seitsmeklassilises koolis.

Allpool loetletud teemad on mõeldud näiteina selleks, et ringid võiksid hõlpsamini koostada tegeliku tööplaani. Algul tuleb tööd piirata v ä h e s t e ülesannetega, valides niisuguseid teemasid, mis ringi liikmeid rohkem huvitavad ja millede läbiviimine ei tekita algajailegi raskusi. Töö laiendamine toimub järk-järgult teadmiste ja oskuste kasvamisega ja ringi materiaalse baasi tugevnemisega.

A i a t ö ö d e temaatika antakse edaspidi eriartiklis kooliaia korraldamise kohta.

1. Üldised ülesanded.

- 1) Toimetada fenoloogilisi ja bioloogilisi vaatlusi;
- 2) pidada korralikult vaatluste päevikut;
- 3) osata fotografeerida;
- 4) valmistada taimepress, herbaariumi kaaned, putukate võrk, liblikate kohendaja, putukate surmamise purk;
- 5) korraldada ja korras hoida lihtsat akvaariumi, terraariumi;
- 6) valmistada kuldnokale pesakast;
- 7) valmistada toidulauake lindudele talvel;
- 8) osata kasutada kompassi ja topograafilist kaarti, luupi;
- 9) lugeda populaarteaduslikku kirjandust;

2. Botaanika alalt.

- 1) Tundma õppida esindajaid 10 tähtsamast taimesugukonnast;
- 2) kuivatada taimi herbaariumi jaoks ja koostada herbaarium, bioloogilisi või morfoloogilisi tabeleid;
- 3) tunda vähemalt 12 puu- ja põõsaliiki, osata määrata neid talvel ja suvel;
- 4) tundma õppida kevadisi taimi;
- 5) koguda tähtsamaid ravimtaimi;
- 6) uurida seemnete idanevust ja selle tingimusi;
- 7) kasvatada toataimi (elavas nurgas ja kodus);
- 8) määrata taimi taimemääraja abil.

3. Zooloogia alalt.

- 1) Tunda 20 linnuliiki oma rajoonis;
- 2) tunda hiire, orava, jänese, rebase, koera, nirgi jälgi;
- 3) tunda roomajaid ja kahepaikseid oma rajoonis;
- 4) tunda oma rajooni imetajaid;
- 5) koguda putukate kollektsoone;
- 6) tundma õppida putukate esindajaid tähtsamaist seltsidest;
- 7) tunda suuremaid aia- ja põllukahjureid oma rajoonis;
- 8) osata hoolitseda kodujäneste, kanade eest.

4. Geoloogia alalt.

- 1) Tundma õppida kivimeid oma rajoonis;
- 2) valmistada mineraalide ja kivimite kollektsoon.

ÜKSIKUTE RINGIDE-SEKTSIOONIDE TÖÖST.

A. Noorte mičurinlaste ring.

Noorte mičurinlaste töö peamiseks sisuks on tegelik tutvumine

- 1) kuulsa nõukogude aiandusteadlase „võluaedniku“ — I. V. Mičurini tööga uute viljapuu- ja marjapõõsaste sortide aretamisel ja

2) akadeemik T. Lõssenko poolt välja töötatud uute agrotehniliste meetoditega, mis on juba laialdaselt rakendatud meie sotsialistlikus põllumajanduses ja aitavad suurel määral tõsta viljasaake; nendest olgu nimetatud esikohal jaroviseerimine. Vanemates vennasvabariikides, kus noorte naturalistide töö on väga mitmekesiseks kujunenud, on olemas ka eriringe — kõrgete saakide meistrite ringe, kes tegelevad peamiselt just akad. Lõssenko meetodite tundmaõppimise ja rakendamisega.

Peale praktilise töö peavad noored mičurinlased tutvuma populaarteadusliku kirjanduse kaudu Mičurini, Lõssenko, samuti akadeemik Viljamsi, K. A. Timirjazevi ja teiste kuulsate vene ja nõukogude bioloogide elutööga ja läbi töötama tähtsamaid küsimusi eesrindliku mičurinliku bioloogia alalt. Kuna seni pole meil veel vajalikku kirjandust mičurinlaste katsetööde organiseerimiseks, siis kirjeldame allpool mõningaid tähtsamaid, jõukohaseid töid, mida saab kooliaias või katsepõllul teostada. Algul piirduagu 2—3 tööga.

Suvekuudel töötavad noored mičurinlased pioneerilaagrites või võtavad osa mitmesugustest kergematest töödast kolhoosides.

1. Herne jaroviseerimine.

Sõna jaroviseerimine tähendab suvistamine. Niisuguse nimetuse andis akadeemik T. Lõssenko sellele tähtsale agrotehnilisele meetodile seepärast, et esialgu rakendas Lõssenko seda meetodit talvviljade (talvnisu, talvrukis) suviviljadeks muutmiseks. Hiljem aga hakkas ta kasutama jaroviseerimist ka teiste põllutaimede kasvatamisel eesmärgiga kiirendada vilja valmimist ja tõsta saaki.

Herne jaroviseerimine kiirendab vilja valmimist ja tõstab saaki umbes 30% võrra. Kui jaroviseeritud seemned külvatakse juuni lõpul või juuli algul, siis valmib vili sügisel enne külmade tulekut.

Kuidas jaroviseerida herneid?

Keeduklaasi või laia kaelaga pudelisse pannakse 16—18 päeva enne külvi 50 g herneid. Neile kallatakse 45 g vett, segatakse hästi läbi, ja pannakse 2 päevaks kohta, kus õhusoojus on 10—15°. Kui 10—15% herneid on pakatamas, siis viiakse nad jahedamasse ruumi (keldrisse, kus temperatuur 6—8°) ja jäetakse sinna 14—16 päevaks. (Soovitav katsetada mõlema normiga, nii ka edasises allpool.)

Katseks valmistatakse neli peenart:

Esimesele külvatakse jaroviseerimata hernes kevadel (mais) 50 grammi. Teisele külvatakse jaroviseeritud hernes ühtaegu jaroviseerimata külvi. Kolmandale külvatakse jaroviseeritud hernes 20. juunil, neljandale 15. juulil. Sügisel võrreldakse saake jaroviseeritud ja jaroviseerimata peenrailt.

Töö kohta peetakse hoolikalt vaatluspäevikut.

2. Teravilja jaroviseerimine.

Teravilja — nisu, kaera, odra — jaroviseerimine*, mis on välja töötatud akad. T. Lõssenko poolt, tagab kõrgeid saake, eriti NSV Liidu lõunarajoonides, kus põuad kahjustavad külve.

Katseks võetakse õhukuivad seemned (vähemalt 50—60 g) normaalse niiskusega (13%). Neid niisutatakse (kausis, sügaval taldrikul) kolm korda: pärast lõunat, järgmisel hommikul ja sama päeva õhtupoolikul. Niisutamiseks mõõdetakse vett $\frac{1}{3}$ seemnete kaalust. Vett kallatakse ositi seemnetele ja need segatakse hoolikalt läbi.

* Talvruki või -nisu jaroviseerime nii, et temast saaks suvivilja, jääb vanemate klasside mičurinlaste tööks.

Teise niisutamise puhul lisatakse veel 40%-list formaliini lahust 3,2 cm³ 1 liitri kohta. Niisutatud seemned kaetakse samas vedelikus määrjaks tehtud lapiga. 2 tunni pärast kõrvaldatakse lapp ja seemned segatakse veel kord hoolikalt läbi.

Teisel niisutamisel jälgida, et formaliiniga puhitud seemnete temperatuur ei ületaks 10—12°.

6 tunni pärast niisutatakse seemneid kolmas kord. Nüüd võetakse vett umbes kaks korda vähem kui esimesel ja teisel niisutamisel.

Pärast niisutamist hoitakse nisu seemneid 2—5° temperatuuris kuni külveni — 10—14 päeva. Kaera ja odra seemned jäetakse pärast viimast niisutamist 10—12° temperatuuri 14—20 tunniks, siis aga pannakse jahedasse kohta (2—5°), näit. keldrisse. Ule 5° temperatuur tõusta ei tohi, muidu tekib seemnetel hallitus.

Nii viisi ettevalmistatud seemned külvatakse katsepeenrale ühtaegu külviga põldudele. Jaroviseeritud seemnetega külvatud peenra kõrval külvatakse teisele peenrale jaroviseerimata seemned.

Vaatlused taimede arenemise kohta kantakse päevikusse. Koristamisel kaalutakse kogu saak ja terad eraldi.

3. Kartuli jaroviseerimine.

Kartuli jaroviseerimiseks pannakse mugulad kahe kihina madalasse kasti. Kasti hoitakse valgustatud soojas ruumis, nii et päeval mugulad oleksid päikese paistel. Kord nädalas pööratakse mugulad kastis ümber. Niisugune ettevalmistus kestab 25 päeva, siis istutatakse mugulad aeda. Samaaegselt pannakse kontrollpeenrasse jaroviseerimata mugulad.

4. Kartuli kasvatamine mugulatippudest.

Akadeemik T. Lössenko näitas, et kartul areneb väga hästi, kui lõigata mugulalt 10—15 g suurune tipp ja see mulda istutada.

Tippude ettevalmistus algab detsembris—jaanuaris. Valitakse täiesti terved mugulad, 80 g ja raskemad. Neil lõigatakse maha umbes 1 cm paksune tipp ja pannakse jahedasse ruumi (1 kuni 5°) õhukese kihina korvis või kastis. Kui lõike pind korgistub, paigutatakse tipud kartulikeldrisse.

Enne istutamist mugulatippe jaroviseeritakse. Seejuures kõrvaldatakse kõik halged või mitte-idanenud tipud.

Mulda pannakse mugulatipud lõikega allapoole.

5. Naeri jaroviseerimine.

Jaroviseeritud naeris (kaheaastane taim) õitseb ja annab seemneid ühe suvega.

Jaroviseerimiseks külvatakse naeri seemned 35—40 päeva enne aeda istutamist (märtsi lõpus) külvikasti; see pannakse valgustatud sooja tuppa. Pärast seda, kui on ilmunud idulehed, viiakse kast 30—35 päevaks pimedasse ja jahedasse (1—2°) ruumi. Siis külvatakse taimed peenrale.

6. Kurkide kasvatamine lühendatud päevaga.

Lõunamaise päritoluga taimed (lühikese päeva taimed) õitsevad ja annavad vilja kiiremini, kui päevavalgust lühendatakse. Selleks kaetakse noored taimed 15 päeva jooksul kella 20-st kuni kella 8-ni kastiga kinni. Kast teha vineerist, mõõdetega 1 m × 30 cm × 30 cm. Kõrvuti kinnikaetavate taimedega kasvavad teised loomulikes tingimustes.

7. Kartuli paljundamine võrsete abil.

Huvitavaks katsetööks noortele mičurinlastele on kartuli paljundamine võrsete abil, nii et ühestainsast mugulast võib saada mitukümmend kilo kartuleid. Kui seda paljundamisviisi kasutada kolhoosis, siis kulub kartuleid mahapanemiseks 8—10 korda vähem ja kartul ei hakka kidunema.

Katse korraldatakse järgmiselt:

Jaanuaris pannakse tugevad mugulad sooja (umbes 15°), hästi tuulutatavasse kohta, näit. kasti ühe kihina. Iga 5 päeva tagant tuleb mugulaid niisutada. Umbes 20—25 päeva pärast tekivad mugulail võrsed. Kui need on 2,5 cm pikad, eraldatakse nad ettevaatlikult mugulast. Selleks võtta võrse sõrmede vahele, teise käega pöörata mugulat, ja võrse eraldubki temast.

Eraldatud võrsed istutatakse kastidesse (või lavasse) umbes 7 cm kaugusel üksteisest nii, et $\frac{1}{3}$ kasvust jääb mullast välja. Taimi kastetakse, kast (lava) aga kaetakse 3—4 päevaks kinni.

Mugulad annavad uued võrsed umb. 3 nädala jooksul. Need eraldatakse samuti mugulaist ja istutatakse mulda. Seda tehakse veel kolmandatki korda.

Kaste istutusmaterjaliga hoida tuulutatavas kohas (lavas tuulutada). Kui taimed kasvavad aeglaselt, väetada neid virtsalahusega 1:8, 1 liiter lahust 50 taime kohta.

Enne peenrale istutamist tuleb taimi värske õhuga harjutada.

Maa, kuhu istutatakse taimed, olgu hästi ette valmistatud — sügisel sügavalt läbi kaevatud ja kevadel 7—8 cm sügavuseni äestatud, enne istutamist rehaga kobestatud. Edaspidi hoolikalt harida, et ei tekiks umbrohete, ja mullata 3—4 korda.

Katse korraldatakse 5-l peenral: 1., 2. ja 3. — võrsed, 4. — emamugulad (pärast 3-ndat võrsete eraldamist) ja 5. — tavalisel viisil istutatud mugulad.

8. Varajaste aedviljade kasvatamine.

Varajast aedvilja võib saada, kui nende seemned külvatakse mulda hilissügisel niisuguse arvestusega, et seemned sügisel ainult punduvad, kuid ei hakka idanema. Muld sügiskülviks korralikult ette valmistada. Enne külvi anda väetist: 10—15 g ammooniumsalpeetrit, 20—30 g superfosfaati ja 10 g kaalisoola 1 m² kohta, segades seda mullaga. Soovitav on kompostimuld 1—2 pange 1 m² kohta.

Külvata 15 cm kõrgustele peenardele, peenrad katta kuuseokstega, et sinna koguneks lund. Peenrad tehakse ida-lääne suunas. Katse korraldatakse 3 peenral.

1. peenral — külv hilissügisel (novembri esimesel poolel). Seks juhuks, kui maa külmub varem või tuleb koguni lumi maha, tehakse peenraile varem väikesed vaoksed, kuhu külvatatakse liivaga segatud (1:10) seemned.

2. peenral — külv varakevadel.

3. peenral — külv harilikul ajal.

Katsetada porgandi, peterselli, tilli, peedi seemnetega.

Salati, kapsa ja herne seemned külvata sügisel alles siis, kui maa on täiesti külmunud.

9. Tomatite väetamine.

Väetamise mõju aedviljadele võib kõige paremini järele katsuda tomatitega.

8—10 päeva pärast pikeerimist antakse taimedele väetist lahusena, mis sisaldab 15 g montaanalpeetrit, 40—50 g superfosfaati ja 15—20 g kaalisoola 1 pange vee kohta. Sellest jätkub 100 taimele. On taimi vähem, valmistatakse lahust vastavalt vähem. Pärast väetuskastmist kasta taimi puhta veega. 8—12 päeva pärast väetamist korrata.

Mulda, kuhu taimed istutatakse, väetada sõnnikuga (2—4 kg 1 m² kohta). Peale selle antakse maale mineraalväetist — 30—40 g superfosfaati ja 20—30 g kaalisoola 1 m² kohta.

15 päeva pärast taimede istutamist toimetatakse pealtväetamist, kallates 6—8 cm sügavatesse augukestesse (taimest 10 cm kaugusel) lahust: 30 g ammooniumsalpeetrit, 110 g superfosfaati ja 25 g kaalisoola pange vee kohta, millest jätkub 20 taimele. Kui taimed kasvavad väga lopsakalt, jäetakse ammooniumsalpeeter ära.

Teine pealtväetamine on tarvilik 20—25 päeva pärast. Nüüd tehakse augukesed 12—15 cm sügavad ja 25 cm kaugusele taimest. 10 taime kohta antakse pang lahust, mis sisaldab 40 g ammooniumsalpeetrit, 110 g superfosfaati ja 70 g kaalisoola.

Soolalahuste asemel võib tarvitada ka virtsa, mida lahjendatakse veega 1:3, siis lisatakse 60—80 g superfosfaati pange lahuse kohta.

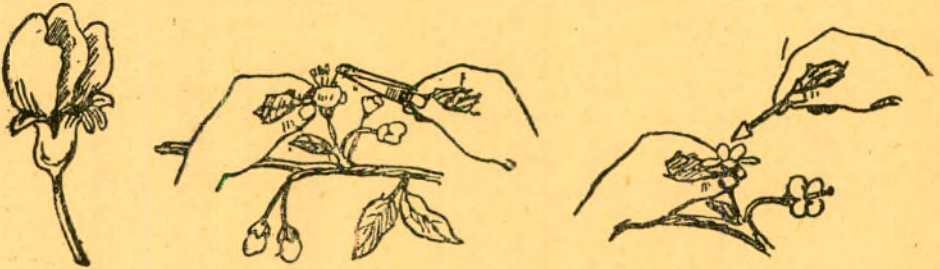
Kõrvuti katsepeenraga kasvatatakse tomatitaimi, milledele antakse väetist ainult 1 kord.

10. Õunapuu sortide või kirsi- ja ploomipuu risttolmutamine uute sortide aretamiseks.

I. V. Mičurini väga suureks teeneks oma sotsialistlikule kodumaale on see, et ta aretas mitusada uut väärtuslikku viljapuu- ja marjasorti. Parimaks võtteks uute sortide aretamisel osutub hübriidiseerimine risttolmutamise teel.

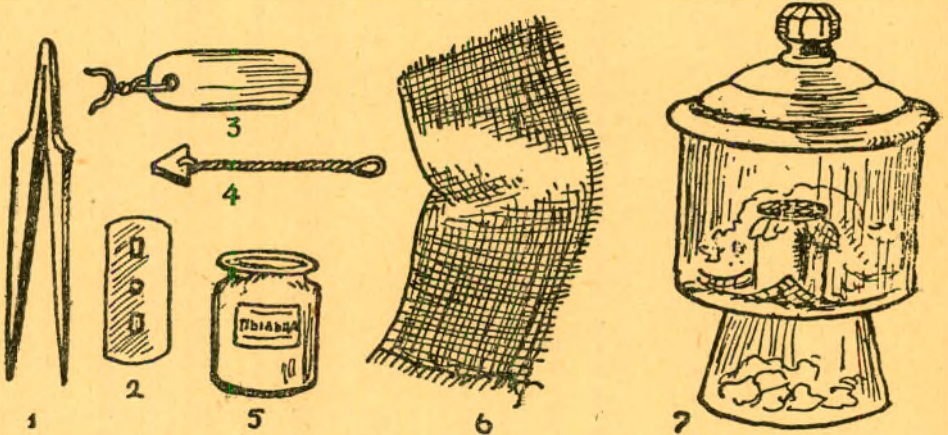
Noored naturalistid võivad katsetada õunapuu sortide ning kirsi ja ploomi ristamisega, valides selleks terveid, hästiarenenud puid. See töö ei ole raske, nõuab ainult hoolikust.

a) Õite kastreerimine, s. o. tolmutate kõrvaldamine. Õunapuul või kirsipuul valitakse tublid vigastamata õiepungad. Just parajasti enne õie puhkemist avatakse ta ja pintseti abil kõrvaldatakse tolmutad. Kogu õisikusse jätta 1–2 õit, teised kõrvaldada. Pärast seda kaetakse õiepungad marlist kotikesega, et nende juurde ei pääseks mõni putukas (joon. 1).

Joon. 1. Õie kastreerimine (keskel) ja tolmutamine (paremal).

b) Õietolmu valmistamine. 2–3 päeva enne kastreerimist võetakse teiselt, ristamiseks määratud puult (kirsile ploomilt) õisi õietolmu valmistamiseks. Puhkemisel olevad õiepungad pannakse toas puhtale paberile, kattes selle teise paberlehega. Kahe päeva pärast valmib õietolm. Siis nopitakse õitest tolmutad ja pannakse paberist tehtud karbikesse, kaetakse marliga ja asetatakse päikese paistele kuivama. Järgmisel päeval puistatakse kuiv õietolm klaaspurgikesse ja pannakse ühtlase temperatuuriga pimedasse kohta. Õietolm on valmis (joon. 2).

Joon. 2. Vahendid õietolmu valmistamiseks: 1 — näpits, 2 — habemenoa tera, 3 — etikett, 4 — tolmutaja, 5 — purgike õietolmu jaoks, 6 — marli, 7 — kuivataja.

d) Tolmutamine teostatakse pärast kastreerimist teisel — kolmandal päeval. Õitelt võetakse marlikotike ära ja emakasuudmeile kantakse valmistatud õietolmu väikese, peene traadi otsa kinnitatud kummitükikese abil. Tolmutatud õied kaetakse uuesti marlikotikeseга. Tolmutamist korratakse kahe järgmise päeva jooksul 2 korda.

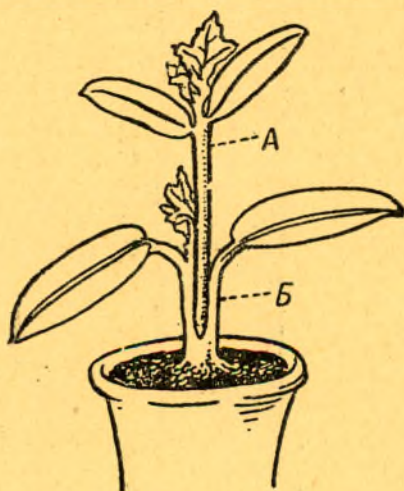
Kotikese juurde pannakse etikett ristatud sortide nimetusega. Kotike ise võetakse ära alles viljade küpsemisel.

11. Vegetatiivne hübriidiseerimine.

Teine tähtis meetod, mille abil I. V. Mičurin aretas uusi viljapuu- ja aedviljasorte, on vegetatiivne hübriidiseerimine. See meetod on mičurinlikus pärikkuseõpetuses eriti tähtis, sest sellega Mičurin tõestas, et taimede päriikke omadusi saab edasi anda, muutes nende toitumist ja ainevahetust. Seda teooriat arendavad edukalt edasi akadeemik T. L õ s s e n k o ja tema koolkonda kuuluvad nõukogude bioloogid.

Joon. 3. Ablakteerimine (lähendamine). Noolega on näidatud koht, kus pookoks läbi lõigatakse.

Joon. 4. Kõrvitsaliste pookimine. A — pookoks, B — pookialus.

a) Arbuusi (kurgi) pookimine kõrvitsale. Selleks külvatakse kõrvitsa seemned kasti ja 4—5 päeva hiljem pannakse nende kõrvale mulda arbuusi (kurgi) seemned, nii et tõusmed kasvaksid ligistikku.

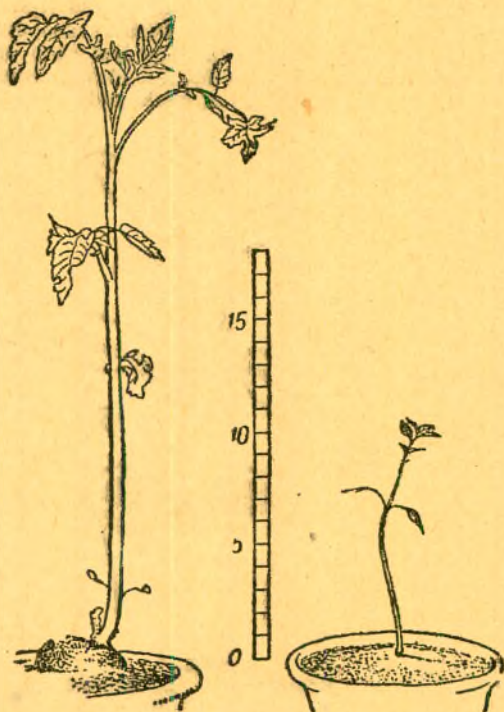
Kui kõrvitsataimel on tekkinud juba esimene pärisleht, lähendatakse taime varrekesed üksteisele (joon. 3). Enne seda kõrvaldatakse marrasknähk varre sellelt kohalt, kus taimed peavad kokku puutuma (ablaktsioon). Varred lähendatakse teineteisele kerge kallutamise teel ja seotakse niinega kinni. 8—10 päeva pärast lõigatakse pooktaim (arbuus, kurk) oma juurelt lahti. Hiljem istutatakse taim aeda.

Niiviisi hübriidiseeritud taim annab meiegi kliima oludes varavalmivaid arbuuse.

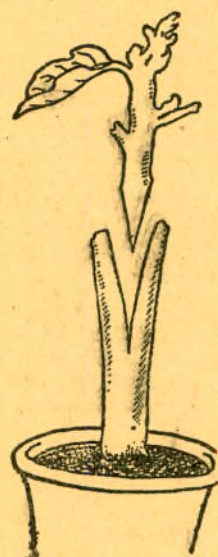
Teine pookimisviis: kõrvitsataimel ühe noore pärislehega tehakse selle lehe kõrval 1½ cm pikkune pikilõik niiviisi, et ei vigastataks varrekese juhtkimpe (joon. 4). Pooktaim (arbuus, melon, kurk) lõigatakse juurelt lahti ja varre alumiselt otsalt kahelt vastaspoolelt kõrvaldatakse marrasknähk. Siis pistetakse pooktaime

varre ots aluse lõhesse ja seotakse niinega kinni. Taime tuleb kasta. Poogitud taim kaetakse klaaspurgiga (niiske kamber), kuni pookimiskoht kinni kasvab.

b) Tomati pookimine kartulimugulasse. Aluseks võetakse mulda pandud kartulimugul, millel on tekkinud (aprillis) 4–5 cm pikkused võrsed. Pooktaimeks võetakse noor tomatitaim, millel on arenenud esimene pärisleht. Kartulimugulale tehakse lõhe, millesse pistetakse marrasknahast puhastatud tomatitaim varre ots. Klaasiga katmine on algul vajalik. Kookukasvamine toimub kiiresti (joon. 5).

Joon. 5. Kartulimugulale poogitud tomatitaim. Paremäl — samavanune tomatitaim oma juurel.

Joon. 6. Pookimine lõhesse.

Kartulimugulalt kõrvaldatakse kõik kõrvalised võrsed. Taime kastetakse vajadust mööda.

Hübriidiseerimise mõju selgitamiseks istutatakse (mais) poogitud taime kõrvale peenrale ka pookimata tomat.

Tomati seemneid ja kartulimugulaid niisuguselt hübriidilt tuleb koguda ja järele proovida järgmisel aastal, et selgitada küsimust, mil määral on taimed pookimise mõjul muutunud.

d) Pookimiskatseteks on soovitatav võtta ka ühe ja sama taimeliigi (tomat, kurk, kõrvits) eri sorte hästi selgelt erinevate tunnustega (vilja värv, vorm, suurus). Pookida kas lõhesse või jätkuna (joon. 6).

B. BOTAANIKA SEKTSIOONI TEMAATIKA.*

Meie puude elu aasta jooksul.
Mitmeaastaste taimede elu aasta jooksul (vaadelda 3—4 taime aias ja põllul).
Kaheaastase taime elu.
Varakevadised taimed.
Tuultolmlejate taimede vaatlus.
Putuktolmlejate taimede vaatlus.
Taimed, mille vilju levitavad loomad.
Taimed, mis ise levitavad oma vilju.
Putukate rüüsted aias ja põllul.
Taimed — parasiidid.
Ravimtaimede kogumine ja kasvatamine.
Tähtsamad metsataimed ja nende vastastikused suhted.
Umbrohtude uurimine põllul.

D. ZOOLOOGIA SEKTSIOONI TEMAATIKA.

Elu vees.
Kas on talvel jää all elu.
Tarakani elu vaatlemine.
Toakärbse elu vaatlemine.
Sipelgate elu.
Mesilaste elu vaatlemine klaasseinaga tarus.
Osavõtt mesiniku tööst.
Putukad — põllumehe vaenlased; nende tõrje.
Aia vaenlased; nende tõrje.
Metsakahjurid; nende tõrje.
Kala kui vee-elanik.
Missuguseid kalu elab meie jõgedes ja järvedes.
Konn ja ta elu.
Konna (kala) luustiku valmistamine.
Lindude äratundmine välimuse ja hääle järgi.
Lindude pesitamine.
Kasulike lindude kaitse.
Lindude toitmine talvel.

E. LOOMAKASVATAJATE SEKTSIOONI TEMAATIKA.

Kanakasvatus. Saavutada, et kana muneks aastas vähemalt 250 muna.
Linnu toitmine talvel rohelise toiduga.
Kuidas mõjub kunstlik päevarežiim munemise aja pikkusele.
Missugust rohelist toitu kana meelsamini sööb.
Mitu tibu võib kana ühes pesakonnas välja haududa.
Kas sõltub tibu suurus (kaal) muna suurusest.
Kuidas saab paremini mune säilitada.
Küülikute kasvatamine.
Kuidas hoolitseda küülikute eest, et nad paremini areneksid ja et surevus oleks väiksem.
Kas rahuldab küüliku tarbeid toiteainete suhtes ainuüksi roheline toit.
Noorte küülikute toidunormid.
Saavutada, et üks täiskasvanud angora-tõugu küülik annaks 250 g villa.

* Uksikasjalisemaid juhatusi alljärgnevate tööde läbiviimiseks tuleb otsida erikirjandusest.

NOORTE NATURALISTIDE RINGIDE AJALOOST.

Noorte naturalistide liikumine kollektiivset laadi klassivälise vaba-tahtliku tööna tekkis 1918.—1919. aastal Moskvas noorte bioloogilise jaama organiseerimisel, kust ta levis üsna kiiresti üle kogu Nõukogude Liidu. Moskvas loodi ka noorte naturalistide keskorganisatsioon — Noorte naturalistide keskjaam, kelle algatusel korraldatakse üleliidulisi kokkutulekuid, võistlusi jm. Leningradis sai juhtivaks keskuks pedagoogiline bioloogia-jaam.

Noorte naturalistide ringide töö on saavutanud NSV Liidus silmapaistvaid tulemusi, eriti kolhooside abistamisel ja uute aedviljasortide ja uute agrotehniliste teadmiste levitamisel kolhoosides. 1939.—1940. a. korraldatud Üleliidulisest põllumajandusnäitusest Moskvas võttis osa üle 12 000 noore naturalisti, kellede nimed olid kantud näituse aaraamatusse.

Noorte naturalistide liikumine on iseloomustav joon meie nõukogude noorte kommunistlikus kasvatuses. Kapitalistlikes maades niisugust liikumist ei tunta.

Suurel arvul võtavad noored naturalistid osa võistlustest, mida organiseerib Noorte naturalistide keskjaam. Nii näiteks korraldatakse igal aastal võistlus parima noore aedniku nimetusele. Teised võistlused taotleavad parima noore linnukasvataja, noore katsetaja — taimekasvataja nimetust.

Noorte naturalistide töö ulatusest annavad selge pildi järgmised näited.

Uheainsa kooli noored naturalistid (Jaroslavli oblastis) teostasid 1946. a. järgmised tööd: 1) rajasid pargi ja aia, kuhu istutasid 400 kaske, 300 kibuvitsapõõsast, 120 kirsipuud, üle 1000 lilletaime; 2) istutasid kooliaeda 100 õunapuud, 500 marjapõõsast, 3) uurisid ümbruse söödabaasi, 4) asutasid ilmajaama. Täie õigusega kirjutas üks neist noortest naturalistidest: „Meie, N. kooli õpilased, asusime koos kogu rahvaga viie aasta plaani täitmisele.“

1946. a. istutasid õpilased — noorte aednike võistlusest osavõtjad — üle 500 000 viljapuu ja marjapõõsa.

1948. a. sügisel teostus noorte aednike teine üleliiduline kokkutulek. Oma aruannetes jutustasid noored aednikud sellest suurest tööst, mida nad on teinud kodumaa kaunistamiseks aedadega. Ukraina pioneerid ja õpilased istutasid 1948. a. 6,5 miljonit viljapuud ja marjapõõsast. Arhangeliski oblasti õpilased kasvatavad edukalt Mičurini õunapuid. Paljude koolide õpilased istutavad ilupuid kooliümbrusse, teede äärde jne. Kokkutulekust osavõtjad pöördusid kõikide pioneeride ja õpilaste poole üleskutsega rajada 2—3 aasta jooksul aiad kõikide koolide ja lastekodude juurde, aidata korraldada aedu kolhoosides, sovhoosides, masina-traktorijaamades, kasvatada Mičurini viljapuu- ja marjapõõsaste sorte, kaasa aidata võitluses põua vastu partei

ja valitsuse määruse täitmiseks jne. Oma üleskutse lõpus kirjutavad noored aednikud:

„Kallid lapsed! Õpime eesrindlikelt õpetlastelt, agronomidelt, kolhoosnikelt-miçurinlastelt loodust miçurinlikult ümber kujundama, täiustama taimi, koguma kõrgeid saake, omandama teaduse aluseid ja miçurinlikke töömeetodeid. Tööle sõbrad! Saagu noorte aednike töö kõigi meie maa pioneeride ja õpilaste tööks!“

Ka meie koolides hakkab seesugune töö arenema. Eesti NSV haridusministri käskkirja kohaselt tuleb luua noorte naturalistide-miçurinlaste ringid igas koolis, eriti maal, ja siduda nende tööd bioloogia kursusega, et tutvustada õpilasi miçurinliku eesrindliku õpetusega.

Geograafia arenemise ajaloost.

A. POLOVINKIN.

1) Vanaaja idamaarahvaste geograafilised teadmised. Vaevalt me eksime, kui ütleme, et esialgsed geograafilised teadmised hakkasid ilmnema juba inimsoo kultuuri koidikul. UMBERASUMISED, küttimeine, kalapüük ja teiste elatisvahendite otsimine nõudsid inimeselt orienteerumise ja vajalike teede leidmise oskust. Urginimene omas juba küllaldast ettekujutust oma ümbrusest, ja mõningail juhtudel oskas isegi kujutada seda ümbrust oma primitiivseil „kaartidel“. Eriti head olid need kujutused merede kallastel elavail ja kalapüügiga ning metsloomade küttimeisega tegelevail rahvail. Neid „kaarte“ lõigati välja puust, joonistati tohule, nahale jne.

Tunduvalt kõrgemad geograafilised teadmised olid muistseil kirja-keelt omavail kultuurrahvail. Laiemale asumise vajadus, sõjad, kaubanduslikud suhted naabritega ja teised puht praktilised momendid sundisid inimesi mitte ainult koguma geograafilisi teadmisi, vaid ka fikseerima juba olemasolevaid teadmisi ülestähendamise teel. Nende vanade kultuurriikide hulka peab arvama muistse Assüüria, Babüloonia, Egiptuse, Foiniikia, India, Hiina. Me teame näiteks, et juba 40 sajandit e. m. a. võtsid egiptlased ette kaugeid reise. 1892. a. Assuani ümbruses leitud hieroglüüfilised raidkirjad jutustavad meile küllalt hästi sellest. Me saame teada egiptlaste korduvaist sõitudest Punasel merel ja rännakuist Kesk-Aafrikasse, kust toodi orje, elevandilood ja haruldasi metsloomi. Veel rohkem on säilinud teateid foiniiklaste avastuste kohta, kes 15 sajandit e. m. a. tundsid hästi peaaegu kõiki Egeuse mere saari ja XII saj. võtsid ette kaugeid teekondi läbi Gibraltari väina Suur-Britannia saarteni. Foiniiklaste kirjad Borneo saare ja India kaljudele annavad tunnistust sellest, et foiniiklased olid siin IV saj. e. m. a. algust. Kronose templis Kartaagos oli Kartaago sõdade aegu vasktahvel Hannoni ekspeditsiooni küllalt üksik-

asjalise kirjeldusega. Osutub, et Hannon juba 5 sajandit e. m. a. võttis ette kuuekümmel viiekümneaerulisel galeeril teekonna piki Aafrika läänekallast kuni Guinea laheni. Taoliste teekondade tulemusena koostati kirjeldusi ja jooniseid järk-järgult avastatud kohtadest.

2) Vanade kreeklaste ja roomlaste geograafia. Geograafia kui teaduse arendamise mõttes tegid veel rohkem kreeklasted.

Kreeka asend, Ees- (Lääne-) Aasiast Vahemere ida- ja läänepoolsetesse maadesse viivail teedel, asetas ta väga soodsatesse tingimustesse nii kaubanduslikeks suheteks kui ka geograafiliste teadmiste kogumiseks. Jutustustest Argonautide müütilisest retkest võime järeldada, et juba XIV sajandil e. m. a. tundsid kreeklased jõgesid: Rion (Phasis), Doonau (Ister), Po (Padus); Aadria merd jne.

Üksikasjalisemaid teateid nendest kohtadest leiame „Odüsseiast“ (XII saj. e. m. a.).

Kuid esimeseks geograafiliseks teoseks loetakse kreeka suurima reisija Herodotose (485—425 a. e. m. a.) tööd. Herodotos on rohkem tuntud ajaloolasena, kuid sealjuures on ta ka geograaf. Tema geograafiliste teoste väärtus seisneb selles, et ta oli ise käinud peaaegu kõigis tema poolt kirjeldatavais mais. Herodotose esimene reis toimus Egiptusesse; hiljem käis ta Liibüas (nii nimetati tol ajal Põhja-Aafrikat), Foiniikias, Süürias, Palestiinas, Araabias, Assüürias, Babüloonias, Pärsias, India lähimas osas, Miidias, Kaspia ja Musta mere rannikul, Sküütias (meie Liidu Euroopa-osa lõunapoolseim ala), tookordse Kreeka mitmesugustel maa-aladel. Nimetatud rännakute tulemuseks on kõigi nende maade kirjeldused.

Enne Herodotost kujutasid kreeklased Maad ookeanist ümbritsetud kettana. Herodotos naeris välja niisuguse ettekujutuse Maast ja rääkis selle määratuist mõõtmeist.

Aristotelese ajal (384—322. a. e. m. a.) sai ettekujutus Maast kui kerast kreeka õpetlaste ja filosoofide seas üldtunnustatuks. Maa kerakujulisuse tõendusiks peeti tähelepanekuid horisoni taha peituvaid esemeid ja Maa ümmargust varju Kuul kuuvarjutuse ajal. Järgmiseks ülimal määral tähtsaks küsimuseks, mille lahendasid kreeka ja Aleksandria õpetlased, oli küsimus Maa mõõtmete kohta. Kõige üksikasjalisemad teated on meil säilinud Maa mõõtmisest Aleksandria õpetlase Eratosthenese poolt, rohkem kui 200 aastat e. m. a.

Oma arvutuste lähtepunktiks võttis Eratosthenes linnad Aleksandria ja Süena (tänapäeval Assuan), eeldades, et mõlemad nimetatud punktid asuvad ühel meridiaanil. Eratosthenes oli kindlasti teada, et Süenas kord aastas (21. juunil) keskpäeval on päike seniidis. Sellel momendil päikesekiired valgustasid kõige sügavamate kaevude põhja, ja vertikaalselt seisvad esemed ei andnud varju. Samal momendil Aleksandrias vertikaalselt seisvad esemed andsid varju, ja päikesekiired moodustasid vertikaaliga teatud nurga. Eratosthenese mõõtmiste järgi see nurk võrdus 7°12'. Pole raske taibata, et nurk, mille moodustas päikesekiir vertikaaliga Aleksandrias, võrdub Süena ja Aleksandria laiuste vahega.

Uusimate mõõtmiste järgi on Aleksandria ja Süena laiuste vahe $7^{\circ} 7'$ ja mõlemad linnad ei asu ühel meridiaanil (Süena asub ligi 3° Aleksandriast ida pool). Vaadatamata neile ebatäpsusile oli Eratostenese töö astronoomiline osa omaaja jaoks peaaegu laitmatu.

Eratostenese üheks tähtsaks teeneks on esimese süstemaatilise töö loomine geograafia alal. Selle teose esimeses osas vaadeldakse geograafia ajalugu, teises osas Maa kuju ja suurust, ookeane, mandreid, kliimavöötmegi, ja kolmas osa sisaldab üksikute maade kirjeldusi. Selles raamatus olid antud tolleaja geograafiliste teadmiste ammendavad kokkuvõtted. Raamatu nimeks oli „Geograafika“. Sellest ajast hakati geograafiaks nimetama iga teost, mis oli pühendatud maa kirjeldusele.

Pärast Eratostenest teine Aleksandria õpetlane Hipparchos võttis tarvitusele kraadivõrgu, mis põhines maakera übermõõdu jagamisel 360° (II saj. lõpul e. m. a.).

Rooma silmapaistvaid geograafe ja reisijaid me tunneme vähe. Roomlaste sõjakäigud ja sõjad andsid väga palju geograafilist materjali, kuid selle materjali übertöötajaiks olid peaaesjalikult kreeka õpetlased. Silmapaistvamad neist olid Strabon ja Ptolemaios.

Kreeka õpetlane Strabon sündis 50. aastal e. m. a. Straboni töödest peame nime-tama tema 17-st raamatust koosnevat geograafiat. Neist oli pühendatud 8 raamatut Euroopale, 6 Aasiale, 1 Aafrikale. Nagu Herodotoski oli Strabon väsimatu reisija. Enne geograafia kirjutamist ta käis Lääne-Euroopas, Kreekas, Egiptuses ja tol ajal tuntud Aasia osas.

Rooma impeeriumi-aegne silmapaistvam õpetlane oli Egiptuse astronoom, matemaatik ja geograaf Claudius Ptolemaios. Päritolult kreeklane elas ta Egiptuses II saj. esimesel poolel (m. a.). Tema suurimaks tööks oli „maailma süsteemi“ loomine, see süsteem valitses teaduses üle 1000-de aasta. Meile on eriti tähtsad Ptolemaiose geograafilised vaated, mis on väljendatud raamatus „Geograafiline teejuht“. Ptolemaios rajas oma geograafia puht teemaatilistele alustele. Iga maakoha kohta andis ta eelkõige pikkuse ja laiuse geograafilise määritluse.

Straboni ja Ptolemaiose töödes on tehtud vana maailma kõikide geograafiliste teadmiste kokkuvõte.

3) Geograafia varase feodalismi ajastul. Ajavahe-mik III—IV sajandist kuni XV sajandini on ajaloos tuntud varajase feodalismi ajastu nimetuse all. Võib ütelda, et sellel rohkem kui tuhande aasta pikkusel ajavahemikul Maad käsitav teadus, mitte ainult ei nihkunud edasi, vaid läks mõningates oma seisukohtades isegi tagasi endiste lähtepunktide juurde. Nii näiteks, õige ettekujutus Maa kerakujulisest vormist oli unustatud ja kõrvale heidetud kui ristiusuga vastuoluline õpetus. Ettekujutus maailma süsteemist võttis kõige primitiivsemad vormid.

Et saada vaid mõningat ettekujutust geograafiliste teaduste langusest keskajal, peatume ühel tolleaja kõige levinumal geograafial — Kosma Indikonlovi raamatul „Maailmaruumi kristlik topograafia“. Selles raamatus väidetakse, et Maa ehitus vastab skünia¹ eeskujule ja ei ole ümmargune, vaid omab pikliku nelinurga vormi, et ta on lame ja põhjas kerkib mägi. Seda mäge kasutab autor teravmeelselt, et

¹ Vanade juutide rändpühakoda.

seletada öö ja päeva ning aastaegade vahetust. Päike, ütleb ta, liigub ümber mäe. Kui päike läheb mäe taha, on öö; tuleb ta mäe tagant välja, on päev. Suvel tõuseb päike kõrgemale ja peitub lühikeseks ajaks mäe taha; kuid talvel käib ta madalalt ja jääb kauaks mäe laia jala varju. Niisama primitiivselt seletatakse tuule ja vihma tekkimist. Maa kohal on taevavõlv. Taeva ülemine osa on jumala asupaik, see on eraldatud vahega, ja sealt sajab vihm. Tuuled aga puhuvad igast küljest: neid la-sevad lahti inglid. See raamat oli kirjutatud VI sajandil.

Kuivõrd kaua ja kangekaelselt püsisid säärased primitiivsed ette-kujutused Maast, seda võib näha kas või sellestki, et maailma kaarte valmistati XIII, XIV ja isegi XV sajandil ikka ühe ja sama eeskuju järgi. Kõige sagedamini kujutati Maad sõõrina idaservaga ülespoole (kuna seal asus paradiis). Sõõri keskaigas oli Jeruusalem kui müü-tilise Kristuse surmapaik. Tundmatute maade elanikest jutustati hirmu-äratavaid muinasjutte. Varase feodalismi ajastu geograafilisid raama-tuis leidis sageli ühejalgsete, kätetute, suuta, ühesilmaliste inimeste kirjeldusi. Kuid ekslik oleks arvata, et kõik vanaaja inimeste poolt saavutatud teadmised hukkusid lõplikult sellel ajavahemikul. Suurel määral säilisid need araablaste juures, kes, vallutanud vana maailma kultuurriigid, tutvusid kreeka ja rooma õpetlaste töödega. Eriti laialt oli araablaste juures levinud Ptolemaiuse teos. Araablased säilitasid paljut, isegi arendasid teadust edasi. Nad reisisid palju ja 827. a. teostasid Maakera kraadikaare pikkuse mõõtmist.

4) Geograafia renessansi ajastul. Alates XI sajandist löid Euroopa kaupmehed tihedaid sidemeid Vahemere idaranniku kul-tuurrahvastega. Ajavahemik XI kuni XIII sajandini, ajaloos tuntud „Ristisõdade“ nimetuse all, oli Euroopa feodaalide ja kaupmeeste Vahemere maadele lähenemise ajastuks. Arenev kaubandus soodustas mere- ja maismaareiside organiseerimist. Itaalia meremeestele oli XIII sajandil kogu Vahemere rannik väga hästi tuntud ja tarvitades kom-passi¹ koostasid nad küllaltki õigeid kaarte Vahemere ja selle ranniku-äärsete maade kohta.

XV sajandi teisest poolest algab ajastu, mida tuntakse meil renes-sansi ajastu nimetuse all. „Kuninglik võim, — kirjutab Engels, — mur-dis, toetudes linnakodanlusele, feodaalaadli võimu ja moodustas sisu-liselt rahvuslikud monarhiad, milles arenesid kaasaegsed Euroopa rah-vused ja kaasaegne kodanlik ühiskond...“ Samaaegselt piirati tuge-vasti kiriku vaimset diktatuuri ja igal haritud eurooplasel avanes või-malus tutvuda vanade kreeklaste kirjanduse, kunsti ja teaduslike saa-vutustega. „Kaasaegse kodanluse valitsuse moodustanud inimesed, — kirjutab Engels, — olid mistahes muud, aga mitte kodanlikult piiratud. Siis ei olnud peaaegu ühtki väljapaistvat isikut, kes ei oleks võtnud ette pikki reise, poleks kõnelnud nelja või viit keelt, poleks hiilanud mitmel loomingulisel alal...“²

¹ Kompass leiutati hiinlaste poolt; hiljem, alates XII saj. sai teatavaks euroop-lastele araablaste kaudu.

² Engels, Looduse dialektika, lk. 86 ja 87.

Sel ajavahemikul tehti eriti palju suuri geograafilisi avastusi. Kõige tähtsamad neist olid: Ameerika avastamine (1492), mereteede avastamine Indiasse (1498) ja Magalhaesi reis ümber Maakera (1519—1522).

Meie ei hakka jutustama neist laialt tuntud reisidest, kuid peatume Indiasse (1498) ja Magalhaesi reis ümber Maakera (1519—1522).

XV sajandil tungisid venelased Lääne-Siberisse ja andsid tema kohta esimesed andmed. XVI sajandil oli juba suurem osa Lääne-Siberist vallutatud venelaste poolt (Jermak) ning XVII sajandi lõpuks olid venelased juba Vaikse ookeani rannikul. Esimesed Siberi „maaläbijad“ (semleprohodsõ), vallutades uusi avastatavaid maid, andsid nende maade kaardid ning lühikesed geograafilised kirjeldused. Nii näiteks kirjutab üks sellistest „maaläbijaist“, et ta oli kaks aastat Kolõma jõel. Ta kirjutab, et Kolõma on väga suur jõgi, suubub nagu Leena jõgigi „Külma merde“, ning et Kolõma jõel on paikseid ja rändavaid elanikke jne. Edasi kirjeldatakse, kuidas kohalikud elanikud Jana ja Kolõma jõgede suudmeilt sõidavad talvel Ljahhovi saarele (üks Uus-Siberi saartest), kus peetakse jahti merihobudele (Mihhail Straduhhin 1647. a.).

1643. a. teostas kasakas Pojarkov koos 150 kaaslasega reisi Amuuri jõel ja Tatari väinal ning Ohhoota mere lõunaosal. 1647. a. käis Erofei Habarov rohkem kui kord Amuuri jõel, tuues kaasa geograafilisi teateid ning Amuuri jõe „joonise“.

1648. a. sõitis kasakas Semjon Dežnev merd mööda ümber Aasia idapoolse tipu (Čukotka poolsaar) ja tuli Anadõri jõe suudmele, avastades Aasiat Ameerikast lahutava väina peaaegu 100 aastat enne Beringit. Dežnevi ettekanne tema reisist jäi Irkutski arhiivi ja leiti sealt alles 1736. a.

5) Uusaja geograafia. Uute mereteede avastamine ning uute maade avastamine ja vallutamine soodustas veel enam eurooplaste kaubanduse arengut. Uute teede ja maade uurimiseks korraldati ikka uusi ja uusi ekspeditsioone. Täpsete uurimuste tarvilikkus sundis leiutama uusi aparate ja uusi uurimisviise. Alates XVII sajandist olid reisijad juba varustatud täpsete kronomeetrite, nurga mõõtmise instrumentide, pikksilmade ja veidi hiljem ka termomeetrite ja baromeetritega. XVII saj. on geograafia ajaloos tuntud mõõtmiste sajandina. XVII saj. keskpaigani peeti Maad korrapärase kera kujuliseks. Kuid juba esimesed sekundpendli võnkumiste vaatlused sundisid selles kahtlema. Ekvatoriaalseis mais olid pendli võnkumised aeglasemad kui polaarmais. Täpsed vaatlused näitasid, et seda nähtust ei saa seletada ainult kesktõuke-tungiga. Selleks oleks pidanud Maa pöörlemise kiirust suurendama 17 korda! Jäi ainuke võimalus oletada, et raskustungi vähenemine pooluseilt ekvaatori suunas oleneb ainult Maa polaarsest kokkusurutusest. Kraadikaare pikkuse mõõtmised (1735—1736) kinnitasid seda oletust. Polaarraadius osutus ekvatoriaalraadiusest 21 km võrra lühemaks.

Säärased mõõtmised toimusid korduvalt. Me tähendame vaid ühele

neist — kraadi mõõtmisele, mis teostati prantslaste poolt Rahvuskonvendi ülesandel (1792—1798). Selle mõõtmise tagajärjel saadi meetrimõõt $\frac{1}{40\,000\,000}$ Pariisi läbiva meridiaani pikkusest.

Edaspidi suurenes uurimisreiside arv pidevalt. Tähendame ainult tähtsamaile neist.

Ajavahemikul 1768—1779 teostas tuntud inglise meresõitja James Cook kolm suurimat reisi Vaiksel ookeanil.

James Cook läbis kaks korda Vaikse ookeani läänest itta, avastas Austraalia idaranniku, Uus-Guinea, Uus-Meremaa ja palju teisi saari, koostas nende kaardid ja kirjeldas neid. Hiljem teostas James Cook esimesena meresõidu Vaikse ookeani lõunaosas Antarktikat piiravate jääpankade vahel. Edasi reisis Cook põhja poole, avastas Havai saared, läbis Beringi väina ja jõudis Põhja-Jäämerde.

Umbes samal ajal, s. o. XVIII saj. lõpul, vene meresõitja Šelehhov uuris Vaikse ookeani põhjapoolseid meresid ja Põhja-Ameerika läänerannikut.

XIX saj. alguses teostati venelaste poolt mitu ümbermaailma-reisi (Krusenštern — 1803. a., Golovin — 1806. a., Litke — 1816. a. jt.).

Kui XIX saj. alguseks mered ja rannikud olid suurel määral uuritud, siis mandrite ja suuremate saarte keskosad olid veel vähe tuntud. Mandrite keskosade uurimine teostati peasjalikult XIX saj. jooksul.

Kuid enne, kui üle minna XIX ja XX saj. tähtsamate reiside juurde, peatume veel ühel väga tähtsal geograafilisel sündmusel, mis toimus XIX saj. esimesel poolel.

Me ütlesime juba, et XIX saj. alguseks oli teostatud väga palju reise: nende loetelu üksi moodustaks juba terve raamatu. Endastmõistetavalt oli nende reiside tulemuseks palju kirjeldusi maailma kõige mitmekesisemaist maist. Kuid kõik need kirjeldused olid süsteemi viimata. Kirjeldati maapinda, kliimat, jõgesid, taimi, loomi, inimesi, kuid üheski raamatus ei kõneldud sellest, miks on siin niisugune kliima, miks on siin niisugune taimestik, miks läheb siit läbi soe või külm merehoovus.

Esimesed õpetlased, kes oskasid kõike süsteemi viia ja näidata geograafiliste nähtuste tihedat omavahelist sõltuvust, olid Aleksander Humboldt ja Karl Ritter.

A. Humboldt oli kõrgelt haritud inimene, kes väga hästi valdas loodusteadusi, omas püsivust, julgust ja suurt teovõimet. Kuid eriti paistis Humboldt silma ebatavalise andega leida sidet esemete ja nähtuste vahel looduses.

Võtame näiteks tema esimese reisi Tenerife saarele (üks Kanaari saartest), kus Humboldt viibis ainult viis päeva.

Tõustes Tenerife mäetippu, Humboldt esitas endale kohe küsimuse, miks on sellel väikesel saarel nii kõrge mägi (3700 m)? Missugune jõud tõstis selle võimsa mäe kõrgemale pilvedest? Vaadeldes mäe tipul ja nõlvakuil hangunud laavat esitas Humboldt jälle küsimuse: kas

mitte vulkaaniline jõud ei ole tekitanud selle mäe? Ja selle järel ker-
kis veel küsimus: mis on vulkaan, kuidas ja miks ta tegutseb?

Neid küsimusi ei suutnud Humboldt lahendada siin, Tenerife saa-
rel, kuid ta lahendas nad alles hiljem, reisisid Lõuna-Ameerika mäge-
des. Siin, Tenerife saarel, tõustes mäkke vaatleb ta muudatusi taim-
kattes. Tuhanded inimesed olid olnud enne Humboldt'i mägedes, olid
vaadelnud kõige mitmekesisemat taimestikku, kuid ei olnud teinud
neid järeldusi, mis tegi Humboldt. Humboldt pani tähele (ja kirjutas
üles), et taimestik asetub vöötmetena. All on troopika taimestik, kõr-
gemal — parasvöötme taimestik ning mäetipul — polaarmaade tund-
ratele lähedane taimestik. „Tõustes seda mäge mööda ülespoole me
justkui läbime maakera ekvaatorist Arktikani,“ kirjutab Humboldt
oma taskuraamatus.

Taimestiku vööteline asetus mägedel ja maakera pinnal on nüüd
igale koolipoisile teada. Kuid tol ajal oli see suurim avastus.

Edasi, reisisid Lõuna-Ameerika troopilistes metsades, tõustes mä-
gede ahelikele, sõites mööda tundmatuid jõgesid, teostas Humboldt
vaatlusi 16—18 tundi öö-päevas, tegi üleskirjutusi, joonistusi, kogus
kollektsioone. Selle tulemusena andis Humboldt rea tähtsaid avastusi.
Kõrvutades mitmesuguste maade temperatuure¹, määras Humboldt
kindlaks kliimavöötmed, kliima sõltuvust merest, hoovustest ja rel-
jeefist. Kõrvutades mitmesuguste maade taimestikku ja kliimat Hum-
boldt töötas välja taime-geograafia alused. Alles peale Humboldti sai
võimalikuks taimestiku kirjeldamisel näidata neile põhjustele, mille
tõttu ta siin asetseb. Humboldt määras kindlaks seose vulkaanide ja
maakoore lõhede vahel, merehoovuste vahelise seose jne. Uhe sõnaga,
Humboldt ehitas ümber geograafia alused. Kuni Humboldtini oli geo-
graafia vaid kirjeldav teadus. Pärast Humboldti töid asub geograafia
seletava teaduse teele. Kui enne geograafia vastas küsimusile: mis?
ja kus?, siis hakkas ta nüüd vastama veel küsimusele: miks?

Karl Ritter ei olnud reisija ega ka loodusteadlane. Ta tegeles aja-
looga, oli kabineti-õpetlane. Uurides rahvaste elu, püüdis ta määrata
kindlaks inimese sõltuvust loodusest ning samuti mitmesuguste geo-
graafiliste tegurite omavahelist seost. Karl Ritter jõudis järeldusteni,
mis osaliselt ühtisid nendega, mida märkisime A. Humboldti juures.

Uurides loodust lähenes Humboldt stiihiliselt looduse dialektikale.
Humboldti tööde teed lähenevad mitmeti materialistliku dialektika tee-
dele. Karl Ritter aga toetus idealistlikule filosoofiale. Lähtudes Karl
Ritteri õpetusest, tulid paljud tema õpilased järeldusele, et iga maa
loodus loob seal elava rahva ajaloo eeldused. Säärased järeldused on
väga kasulikud anastajaile — imperialistidele, fašistidele. Vastavalt
sellele teorialle teeb Euroopa juba üksnes oma geograafiliste tingi-
muste tõttu eurooplased kõige tugevamateks ja kultuursemateks rah-

¹ Humboldt tuli esimesena mõttele kõrvutada mitmesuguste maade temperatuure
isotermide abil.

vasteks. Kuid Aafrika, India, Austraalia ja teiste neile sarnaste maade loodus soodustab nende maade rahvaste madalat kultuurset taset. Siit — „teaduslik alus“ kolooniate elanikkonna ekspluateerimiseks.

Kuid meile, NSV Liidu elanikele on rohkem kui kellelegi teisele arusaadav niisuguste vaadete kogu ekslikkus. Meie kõik teame väga hästi, et meie looduslikud tingimused enne Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni olid samad nagu nüüdki, aga erinevused elus on kolossaalsed. Samad põllud, sama mullapind, samad vihmad, kuid lõikus (nisu, puuvill, suhkrupeet jt.) on suurenenud mitmekordselt. Kirjaskajaid oli enne revolutsiooni 25%, nüüd meie läheneme 100%-le. Metallurgia ja masinaehituse aladel meie sörkisime Euroopa sabas, nüüd oleme välja jõudnud esimesele kohale. See kõik ei ole mitte looduslike tingimuste tagajärg, vaid meie sotsialistliku korra tulemus. Ei saa eitada looduse suurt tähtsust, kuid tuleb meeles pidada, et inimene mitte ainult ei kohanda oma majapidamist looduslikele tingimustele, vaid avaldab ka ise mõju loodusele. Looduslikud tingimused muutuvad eriti tugevasti inimese plaanikindlal toimel loodusele, nagu meie seda näeme oma sotsialistliku riigi eeskujul.

Meie peatusime looduse ja inimese vastastikusel mõjutusel sellepärast, et K. Ritteri õpetus peegeldus küllalt laialt meie vanades geograafia raamatuis, milliseid õpetajad pahatihti kasutavad ka praegu.

Finantskapitali kiire kasv XIX sajandi teisel poolel suurendas vajadust hankida uusi turgusid kaupade mahutamiseks, uusi toorainete allikaid ja uusi kohti kapitali mahutamiseks. Kõik see kokku tekitas vajaduse uurida üksikuid maid veel üksikasjalisemalt ja põhjalikumalt. Moodustus geograafia uus osa — maadeteadus.

Iga maa uurimisel, samuti nagu terve maakera uurimiselgi, määratakse kindlaks kõik tähtsamad geograafilised seaduspärasused, millised tingivad iga maa omapära. On selge, et üksiku maa geograafiat võib uurida sel alusel palju täielikumalt ja üksikasjalisemalt.

Pöördume jälle uurimisreiside juurde ja peatume ainult tähtsamail. Nende hulka meie arvame Kesk-Aafrika, Kesk-Aasia ja polaarmaade uurimised.

XIX sajandi alguseks olid hästi tuntud Aafrika rannikud, kuid Aafrika tsentraalne osa jäi täiesti tundmatuks. Esimesed Kesk-Aafrikasse tunginud reisijad olid inglased ja prantslased. Suundudes jõgesid mööda ülespoole jõudsid nad välja jõgede ülemjooksudele, kaugel mandri sisemuses. Tihedad troopikametsad, sõjakad pärismaalased, kardetavad kärestikud ja kosed moodustasid tohutuid raskusi. Sellele vaatamata jõudsid reisijad juba XIX sajandi teisel poolel Aafrika kõikide suurte jõgede lähtmeteni. Eriti suured ja rasked reisid teostas inglane Livingstone Kesk- ja Lõuna-Aafrikas.

Veel suuremaid raskusi esines Kesk-Aasia uurimisel. Siin on koonduvad kõrgeimad mäed, kõrgeimad mägismaad ja tohutud veeta stepid ja kõrvete alad. Kesk-Aasia tähtsaimad uurijad olid vene reisijad Prževalski ja Kozlov. Prževalski teostas neli suurt reisi Kesk-Aasia

mitmesugustesse maadesse ja suri oma viimase, viienda reisi alguses. Przevalski tööd jätkas ta õpilane Kozlov.

XIX sajandi vene reisijate hulgast tuleb veel esile tõsta Uus-Guinea saare esimest uurijat Mikluhha-Maklaid. Mikluhha-Maklai elas mitu aastat Uus-Guinea pärismaalaste hulgas, uurides nende elu-olu, keelt, kombeid ja saare loodust.

Polaarmaad hakkasid ammu meelitama reisijaid. Siin teostati kõige suuremad uurimused XIX ja eriti XX sajandil. Meil ei ole võimalust jutustada siin kas või ainult tähtsamatest reisidest ja piirdume vaid sellega, et nimetame kõige suuremaid sündmusi polaarmaade uurimise käigus.

1) Esimese katkestamata meresõidu Barentsi merest Beringi mereni piki Siberi põhjarannikut teostas venelaste initsiatiivil rootsi meresõitja Nordenskjöld laeval „Vega“ (1878—1879). Teekond toimus talvitamisega, s. o. kahe aasta jooksul.

2) Nanseni reis laeval „Fram“ mööda Põhja-Jäämerd 1893—1896. a.

3) Põhjanaba avastamine Robert Peary poolt 1909. a. ja Lõunanaba avastamine Amundseni poolt 1912. a.

4) Esimene katkestamata reis Arhangelskist Vladivostokki, piki Euroopa ja Aasia põhjarannikuid teostati ühe suve jooksul jäälõhkujal „Sibirjakov“ Šaidti juhtimisel 1932. a.

5) Esimene katkestamata reis Vladivostokist Arhangelskini sama teed mööda teostati ühe sesooni jooksul 1934. a. laeval „Litke“. Samast aastast algaski Suure põhjamerete kasutamine. Laevade karavanid siirdusid seda teed mööda itta ja läände.

6) NSV Liidu lendurite ennenägematud lennud polaartingimustes „Itaalia“ meeskonna päästmisel 1928. a., čeljuskinlaste päästmisel 1934. a. ja lennud piki Aasia põhjarannikuid 1936.—1937. a.

7) Enneolematud lennud NSV Liidu 4-al lennukil Põhjanabale ja seal ujuval jääpangal jaama organiseerimine 1937. a.

8) NSV Liidu lendurite maandumiseta lennud Moskvast üle Põhja pooluse Põhja-Ameerika Ühendriikidesse 1937. a.

Väga iseloomulik XIX saj. lõpu ja XX saj. alguse geograafiale on üldise maateaduse (maakera üldise geograafia) üksikute harude tugev arenemine.

Tänapäeval omame terve rea iseseisvaid distsipliine:

1) Maa kuju, suurust, asetust ja liikumist uurivad geodeesia ja astronoomiline geograafia.

2) Maakoore ehitust ja elu uurib geoloogia (dünaamiline geoloogia, ajalooline geoloogia ja paleogeograafia).

3) Maa pinnavorme uurib geomorfoloogia.

4) Maa veekatet uurib hüdroloogia (jõesid, järvi, soid, põhjavett, jääliustikke ja igilund uurib maismaa hüdroloogia ning meresid ja ookeane uurib okeanograafia).

Edasi: meteoroloogia, klimatoloogia, taime- ja loomageograafia, majandusgeograafia jt.

К изучению русских падежей в нерусской школе.

А. Н. Боголюбов

В практике работы в нерусской школе представляет значительные трудности объяснение русских падежей. Выучить склонения русских существительных, местоимений, прилагательных — дело лёгкое, трудно объяснить и показать учащемуся нерусской школы употребление падежей: когда и почему нужно поставить такой падеж, а не другой.

Помимо этого, как известно, все русские падежи, кроме именительного, употребляются весьма часто с предлогами; поэтому приходится дополнительно говорить о предлогах, их значении, роли в образовании предложно-падежных конструкций и т. д.

В русской школе определение падежей даётся легче; одним из приёмов их определения служит постановка падежных вопросов, причём обычно это делается для того, чтобы выяснить правильное написание окончаний. Собственно говоря, изучение падежей в русской школе зачастую сводится к вопросам орфографии.

Совсем по-иному обстоит дело в нерусской школе. Падежные вопросы как приём определения падежей здесь неприменимы, так как учащемуся-нерусскому безразлично, какой задать вопрос: *кого?* или *кому?* В нерусской школе учащиеся идут от падежа к вопросу, а не наоборот — от вопроса к падежу: когда они правильно употребляют падеж и умеют это сделать, тогда они правильно поставят и падежный вопрос.

Изучение русских падежей я проводил при помощи таблиц, которые привожу ниже.

Таблица

	1-е склонение Женский род	2-е склонение Мужской род Средний род		3-е склонение Женский род
И.	<i>парта</i>	<i>стол</i>	<i>окно</i>	<i>дверь</i>
Р.	<i>—ы</i>	<i>—а</i>	<i>—а</i>	<i>—и</i>
Д.	<i>—е</i>	<i>—у</i>	<i>—у</i>	<i>—и</i>
В.	<i>—у</i>	<i>—</i>	<i>—о</i>	<i>—ь</i>
Т.	<i>—ой</i>	<i>—ом</i>	<i>—ом</i>	<i>—ью</i>
П.	<i>—е</i>	<i>—е</i>	<i>—е</i>	<i>—и</i>

Во всех падежах, кроме именительного, основа даётся чертой: хорошо видны падежные окончания. Таблицу эту сделать нетрудно, можно её хорошо нарисовать на картоне, чтобы использовать в качестве настенной. Слова выбраны удобные: эти приметы есть в каждом классе; оперировать этими словами весьма легко (всегда можно составить соответствующую фразу). Можно в этой таблице добавить

таблицу склонения существительных с мягким окончанием, но лучше не делать этого (обилие таблиц утомляет); не составляет труда объяснить, что там, где имеется окончание *-а*, будет *-я*; там, где *-ы* — будет *-и*; там, где *-о* — будет *-ё*; там, где *-у* — будет *-ю*. Но нужно хорошо объяснить, что в русском языке никогда не бывает окончаний *-гы, -кы, -хы*: *книга* — *книги*, *рука* — *руки* и т. п. (в одном падеже склонение становится мягким), так как вообще в русском языке имеем всегда *-ги, -ки, -хи, -жи, -чи, -ши, -щи*.

Таблица

И. <i>есть</i>	(кто? что?)
Р. <i>нет</i>	(кого? чего?)
Д. <i>дай</i> (кому?)	(кому? чему?)
В. <i>возьми</i>	(кого? что?)
Т. <i>работаю</i> (чем?)	(кем? чем?)
П. <i>в, на</i> (где?)	(о ком, чём?)

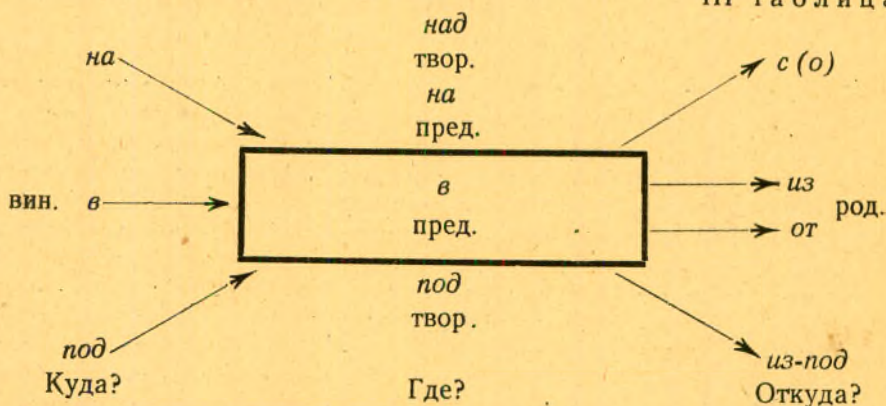
Это весьма удобная таблица, дающая большой простор для составления различных примеров. Приходится, правда, считаться с тем, что постановка параллельных вопросов для одушевлённых и неодушевлённых имён вызывает справедливые возражения, но представляется важным, чтобы учащиеся-нерусские ассоциировали падежи с определёнными словами: *есть* — именительный падеж («у меня *есть карандаш, ручка, перо*» и т. п.), это падеж утверждения: *есть* и что-то делает («*ученик сидит, слушает, читает*»); *нет* — родительный падеж — падеж отрицания: «нет *карандаша, ручки, пера*»; при отрицании слово, обозначающее подлежащее, из именительного падежа переходит в родительный, и при глаголе с отрицанием прямое дополнение (винительный падеж) переходит в косвенное (родительный падеж): «Ты взял мою *книгу?*» — «Я твоей *книги* не брал»; *дай* — дательный падеж (тут весьма уместен падежный вопрос *кому?*): *дай брату, сестре*; «помоги («дай» помощь) *товарищу*»; «скажи *отцу*»; *возьми* — винительный падеж: «возьми *книгу, карандаш, ручку, перо*» (в словах первого склонения лучше виден этот падеж); можно «взять» и глазом: «я вижу *книгу, парту, стол*»; тут уместно уяснить, что существительные мужского рода, обозначающие одушевлённый предмет, имеют винительный падеж сходный с родительным: «я вижу *товарища*», «люблю *отца*» и т. п.; винительный — падеж взятия, освоения предмета: «*возьми* и прочитай *книгу*», «решь *задачу*» и т. п.; *работаю* (чем?) — творительный падеж: «пишу *карандашом, мелом, ручкой, пером, правой рукой*» и т. п.; творительный падеж — орудный падеж; *в, на* (на вопрос *где?*) — предложный падеж; «*где* лежит книга? — *на столе, в парте*»; «я учусь *в школе*», «мы сидим *в классе*», и т. п.

Что тут самое существенное? Учащиеся уясняют себе, что именительный падеж — падеж утверждения — (*есть кто, что*); родительный падеж — падеж отрицания (о других

значениях этого падежа пока говорить не приходится); винительный падеж — падеж взятия, освоения предмета, воздействия на предмет, и т. п.

Конечно, всё это проходит не в один урок; к этому учитель часто возвращается; пусть висит таблица, — и в старших классах, видя, что ученик делает ошибку, учитель может прибегнуть к её помощи. Повторяю ещё раз о падежных вопросах: они применимы в русской школе для определения падежей, при прохождении орфографии, но в нерусской школе они такого значения не имеют; беря сочетание *нет чего*, мы главный смысл вкладываем не в *чего, кого*, а в *нет*; взял *что?* — тут суть не в «что», а в *взял*; но падежные вопросы всегда можно и задать: *в чем учишься?* — так нельзя задать вопрос, нуно: *где ты учишься?*

III таблица.

Этой таблицей падежей с предлогами мы даем основные русские предлоги (о других предлогах, которые не изображены, скажу дальше). Это таблица классификации русских предлогов. Предлоги в русском языке в основном имеют местное значение (обозначают место); *куда?* (*на, в, под*) — направление к предмету; *откуда?* (*с, от, из, из-под*) — удаление от предмета; *где?* (*на, в, над, под* — срединное изображение на таблице) — неподвижное состояние где-либо без указания, откуда пришёл (принёс) и куда направился. Если в нашем объяснении родительный падеж — падеж отрицания (предлог *без* тоже обозначает отрицание), то и все предлоги, обозначающие «вон» (удаление): *со стола, от стола, из стола, из-под стола, из-за стола* — воспринимаются как требующие после себя родительного падежа.

Далее, если винительный падеж прежде всего употребляется, как мы объяснили учащимся, после слова *взял*: рука направляется к предмету, чтобы взять его, то и предлоги, обозначающие направление к предмету: *на, в, под, за* (*куда?* — предлог *за* трудно изобразить на таблице) — требуют после себя винительного падежа. Ис-

ключением является предлог *к* (прибавление), который требует дательного падежа. Далее, состояние без движения: *где?* — тут может быть и предложный падеж: *в, на*; может быть и творительный: *над, под, за, перед, с* (вместе, рядом), *между* (творит. множ.); при этом, если очень близко: *на, в* — предложный, а если подальше: *над, за, с, под, перед* — творительный.

IV таблица (обобщающая)

- И. кто, что? *есть* ...
 Р. кого, чего? *нет; без; с (о), от, из, из-за, из-под* (откуда?), *у, около* (вокруг), *для*; (чей, чья, чьё?)
 Д. кому, чему? — *дай* (кому); *к, по*.
 В. кого, что? *возьми; на, в, под, за* (куда?), *через, сквозь*.
 Т. кем, чем? *работаю*: (чем?); *над, под, за* (где?), *с (с кем, с чем?)*
 П. (о) ком, чём? *в, на* (где?), *о (об), при*.

Что нового в этой таблице (недостающее каждый может дополнить по своему усмотрению): предлог *у* (один из самых ходовых предлогов, его изобразить на таблице трудно); глагольная приставка *у* — приставка удаления (*уйти, уберу*), но предлог *у* — не удаление, а наличие: *у меня, у тебя; около — вокруг, для*: эти предлоги (*у, около, для*) — особая группа предлогов; *чей? чья? чьё?* (кому принадлежит, от кого исходит): *чья книга? — товарища: чей стол? — колхозника* и т. п.

Дательный падеж употребляется только после двух предлогов: *к* и *по*; *по* на таблице не указано: движение по поверхности: *иду по классу, по двору, по дороге*. Повторяю: предлоги *за, из-за* на рисунке не изобразить. Нужно хорошо объяснить учащимся, что в русском языке предлог *с* имеет два значения: первое *с — сверху*, требует родительного падежа, второе *с — вместе, рядом*, требует творительного падежа; предлог *при* = предлогу *с*; предлог *о, обо* (приставка *обо-* — *вокруг*) — *около чего вращаются мысли, разговор*.

Множественное число

V таблица

И.	<i>парты</i>	<i>столы</i>	<i>окна</i>	<i>двери</i>
Р.	—	<i>—ов</i>	—	<i>—ей</i>
Д.	<i>—ам</i>	<i>—ам</i>	<i>—ам</i>	<i>—ям</i>
В.	<i>—ы</i>	<i>—ы</i>	<i>—а</i>	<i>—и</i>
Т.	<i>—ами</i>	<i>—ами</i>	<i>—ами</i>	<i>—ями (ьми)</i>
П.	<i>—ах</i>	<i>—ах</i>	<i>—ах</i>	<i>—ях</i>

Дополнение к V таблице

Основные окончания именительного и родительного падежей множественного числа:

1-е склонение	2-е склонение		3-е склонение
Женский род	Мужской род	Средний род	Женский род
И	<i>-ы, -и</i>	<i>-ы, -и, -а, -я</i>	<i>-и</i>
Р.	—	<i>-ов, -ев, -ей -ей</i>	<i>-ей</i>

Дательный, творительный и предложный падежи множественного числа легки: достаточно повторить несколько раз: *-ам, -ям, -ами, -ями, -ах, -ях*: *смотрю глазами, слушаю ушами, хожу ногами, работаю руками*, — это легко усваивается. Именительный падеж труднее: основное окончание в нём *-ы, -и*, его имеют все существительные женского рода и большая часть существительных мужского рода; существительные среднего рода имеют окончание *-а, -я*, но это окончание могут иметь и существительные мужского рода (*глаза, края*): тут много трудного.

Родительный падеж ещё труднее: существительные 1-го склонения (женский род) и в твёрдом, и в мягком склонении окончания не имеют, то же самое видим и у существительных среднего рода с твёрдым окончанием (тут добавляем: для благозвучия при стечении согласных на конце между ними вставляем гласную: *окон* и др.); основное окончание для существительных мужского рода *-ов*, но существительные мягкого склонения, точно так же как и существительные 3-го склонения (женского рода) и существительные среднего рода с мягким окончанием, имеют окончание *-ей*, — и тут исключение: некоторые существительные мужского рода с мягким окончанием имеют в родительном падеже окончание *-ев* (*братья — братьев*). Вообще это трудный падеж, но в то же время он весьма употребительный, особенно при счёте.

Винительный падеж множественного числа сочетает в себе трудности именительного и родительного падежей, так как существительные неодушевленные имеют винительный падеж, сходный с именительным, одушевленные — с родительным.

VI таблица (таблица счёта)

Им. пад. ед. ч. *один; одна; одно; 21, 31, 41 ...*
 Род. пад. ед. ч. *два* (мужск. и средн. р.), *две* (женск. р.) 3, 4; 22—24; 32—34.
 Род. пад. мн. ч. 5—20, 25—30, 35—40 ...

	Мужской род	Женский род	Средний род
Им. пад. ед. ч.	— (-b)	-а, -я, (-b)	-о, -е
Род. пад. ед. ч.	-а, -я	-ы, -и, -и	-а, -я
Род. пад. мн. ч.	-ов, -ей	—, —, -ей	-, -ей

Это весьма интересная часть работы (и ученики её любят): тут в основном проходит усвоение родительного падежа множественного числа. «Считай часы!» — *Один час, два часа, три часа, четыре часа, пять часов ...* и т. д.; от пяти до двадцати ученик отдыхает; всё время повторяется слово *часов*, а 21 — уже нужно подумать, 22, 23, 24 — тоже, от 25 до 30 — отдых; идёт *часов*, и т. д. «Считай минуты!» *Одна минута, две минуты* и т. д. *Пять минут* — хорошо

виден родительный падеж множественного числа. Тут может быть много примеров (счёт учеников, книг, классов и т. п.).

Остановлюсь на том, как протекает работа, хотя это само собой видно по приведённым таблицам. Усвоение употребления русских падежей проходит на материале, близком ученику, наглядно: I таблица — *парта, стол, окно, дверь*... «У тебя есть книга?» — «У меня нет книги». Несколько раз повторяем это, а потом записываем: «У меня есть *карандаш* — нет *карандаша*, есть *перо* — нет *пера*» и т. п. — повторяем, записываем на доске, ученики списывают в свои тетради и заучивают.

Учитель берёт книгу и говорит: «Я взял *книгу*», — показывает это окончание на таблице, задаёт вопрос: «Что я сделал?» — «Вы взяли *книгу*». Кладёт её. «Я положил *книгу*», вопрос: «Что я сделал?» и т. д. Уроки проходят медленно, часто повторяют, записывают. Учитель берёт книгу: «Смотрите, — медленно кладёт её на парту, — я положил книгу на *парту*» (ударение на слове *на*); вопрос: «Что я сделал?» — «Вы положили книгу на *парту*». — «Теперь смотрите, — медленно берёт книгу: — я взял книгу с *парты* (ударение на *с*). — Что я сделал? — «Вы взяли книгу с *парты*». — «На *парту* — какой падеж?» — «Винительный». — «С *парты*?» — «Родительный». — «Покажи это на первой таблице!» (Ученик показывает окончание *-у* в вин. пад. и окончание *-ы* в род. пад. I-го склонения). «Теперь покажи *на* и *с* на третьей таблице, проведи указкой по стрелке» и т. п. Можно ученика заставить подвигаться: «Подойди к доске!» Вопрос: «Что ты сделал?» — «Я подошёл к *доске*». — «*Доска* — какой падеж?» — «Дательный». «Покажи это на первой таблице... Покажи предлог *к* на третьей таблице... Проведи по стрелке указкой... Отойди от доски!» Вопрос: «Что ты сделал?» и т. д.

Несколько слов о местоимениях и прилагательных. Падежное употребление их усваивается после того, как ученики умеют правильно употреблять падеж существительных. Местоимения (особенно личные) должны быть пройдены раньше прилагательных: *-его, -ему, -им* будут окончаниями прилагательных. Таблицу их нарисовать нетрудно: я пишем в два столбца: единственное и множественное число: так же пишем и *ты; он* — в четыре столбца: мужской, женский, средний род и (IV) множественное число. Так же в четыре столбца пишем и таблицу склонения прилагательных:

Мужской род Женский род Средний род

Им. п. *-ий, -ий, -ая, -ая, -ее -ое, -ие, -ие*

и т. д. по всем падежам; указываем, что если дательный, творительный и предложный множ. числа у существительных имеют окончания *-ам, -ям, -ами, -ями, -ах, -ях*, то прилагательные имеют окончания: *-ым, -им, -ыми, -ими, -ых, -их*.

Haridusolud Ameerika Ühendriikides.

G. RAUD.

Kool Ameerika Ühendriikides elab üle rasket kriisi: ta on mahajäetud olukorras, koolihooned muutuvad kõlbmatuiks, tunduv osa kooliealistest lastest ei käi koolis, õpetajad aga siirduvad esimesel võimalusel teisele, rohkem tulusamale tööle.

Ajalehe „New York Times“ andmeil oli Ameerika Ühendriikides käesoleva aasta veebruarikuus 6 miljonit mittekooliskäivat last, s. o. $\frac{1}{5}$ kogu kooliealiste laste arvust. 1947. aastal kõrgema hariduse küsimuste alal loodud erikomisjon leidis, et kõrge õppemaksu tõttu ainult pooltel kõrgemate koolide õpilasil on võimalus lõpetada oma õpingud. Tuginedes ameerika andmeile ja eriti USA kohtuministri Clarki avaldusele, võib arvata, et üle kahekümne miljoni ameeriklase jääb praegusel ajal praktiliselt kirjaoskamatuks.

Ameerika õppeasutuste õppejõud, alates algkoolist ja lõpetades ülikooliga, taluvad oma töös tohutuid raskusi. Algkooli õpetaja nädala-töötasu on väiksem kui lihttöölisel. Viimase üheksa aasta vältel on õppejõudude palk jäänud samale tasemele või tõusnud 15—20%, samal ajal aga toiduainetes hinnad tõusid 120—150%, riidehindad — 90%. Õpetajate olukorra kergendamiseks pole USA valitsusvõimud midagi ette võtnud.

„Õpetaja on muutunud Ameerikas kõige odavamaks inimeseks maal,“ kirjutab katoliiklik ajakiri „Commonwealth“. Juhtiv ühiskondlik-pedagoogiline ajakiri „School and Society“, viidates ametlikule statistikale, märkis, et rahvahariduse töötajate keskmine töötasu jääb tugevasti maha mitte ainult hindade tõusust, vaid ka teiste kutsealade palkade tõusust, ja ta reaalkväärtus on sõja-aastail alanenud peaaegu 10%-le. Pärastsõjaaegsel perioodil jätkub õpetajate olukorra halvenemine USA-s.

Eriti raskest olukorras on naisõpetajad, kes moodustavad elementaarkoolide õppejõududest 90%, keskkoolides aga üle 60% kogu õpetajaskonna koosseisust. Naisõpetajal pole õigust ei pensionile ega raseduspuhkusele. Kui naisõpetajat paljudes kohtades ei eemalda koolist abiellumine, siis emakssaamine teeb seda tingimata.

Ameerika õpetajate raskeid ainelisi tingimusi süvendab veel õigusetus, mis käib lahutamatult kaasas õpetajaga. Õpetaja iga sammu jälgivad teravalt kohalikud võimud. Õpetajal pole mingisugust iseseisvust töös, tal pole ka elementaarseid kodanikuõigusi. Sellest on küllalt, kui õpetaja ei käi kirikus, võtab osa progressiivse partei poolt organiseeritud miitingust, et talt kohe ära võtta õigus tööle. Riigiteenijate lojaalsuse kontrollimise seadust kohaldatakse õpetajate suhtes ja kõik „kahtlased“ vabastatakse kohe töölt koolides.

Tarvitades õpetajate ja kõrgemate õppeasutuste õppejõudude vastu repressiivseid abinõusid, kõrvaldades demokraatlikult häälestatud elemente, muudavad ameerika reaksionäärid kooli üha enam kasvava generatsiooni pimestamise vahendiks.

Avaldatud raamatus „Koolikriis“ kirjeldab tema autor Rex David koolitööd Ameerika Ühendriikides järgnevalt: „Businessmanid ja finantsistid kontrollivad koolitööd. Mitte ükski kool USA-s ei julge kõnelda õpilasile tütü klassivõitlusest, peremeeste ja tööliste vahelisest võitlusest. Ükski õpetaja ei julge seletada lastele, milliseid tumedaid asju sünnib sageli ühiskondlikul alal nende kodulinnas. Ajaloo ja ühiskonnateaduse õpetajad, kuigi nad teavad asjade tõelist olukorda... peavad õpetama lastele valet: kui nad seda ei tee, neid vallandatakse... Õpikute koostajad on sunnitud kirjutama ebatõtt, varjama tõde, ülistama sõda, esile tõstma miljonäre rahvuskangelastena. Koolid USA-s teevad kõik, et ülistada sõda ja õpetada lapsi tingimusteta kuulekusele.“

Loomulik, et säärastes tingimustes on tähelepanndav pedagoogilise kaadri erakordne vahelduvus. Ametlikel andmeil on ajavahemikul 1941.—1945. aastani USA koolidest lahkunud umbes 350 tuhat õpetajat.

Alles 1946. aasta novembris ütles tsiviil-föderaalne hariduskomitee esimees Thomas Bowshell, et õpetajate massilise lahkumise põhjuseks pole ainult „sootuks mittevastav töötaasu“, vaid ka ühiskonna lugupidamise puudus ja teised tegurid, mis loovad rahuldamatuse töös. Ta hoiatas kujuneva „tõelise rahvusliku tragöödia“ eest.

Rahvahariduse hooletusse jätmist ja koolide ebanormaalselt olukorda USA-s oli sunnitud tunnistama ka president Truman. Kongressi käesoleva aasta 27. juuli erisessiooni läkituses avaldas ameerika president valimiseelse avameelsuse puhangu ajal:

„Kongress peab osariikidele tagama föderaalset abi praegu haridusalal eksisteeriva kriisi ületamiseks. Lapsed, kes õpivad meie koolides, samuti ka naised ja mehed, kes neid seal õpetavad, osutusid inflatsiooni ohvriteks... Inflatsioon vähendas haridusalale assigneeritud summade väärtust. Õpetajate palk jääb enamjuhtudel palju maha elukalliduse tõusust. Meie koolide ülekoormatus kujutab endast tõsist ohtu meie noormeeste ja tüdrukute tervisele ja kasvatusel. Selle probleemi lahendamise edasilükkamine iga kuu tekitab kahju, mida meie ei suuda kunagi katta. Mitu miljonit kooliealist last ei saa koolis käia peamiselt summade või õpetajate puudumise tõttu.“

Kuid vaatamata haridusala säärasele haletsemisväärsel seisukorrale. Ameerika pärisperemehed — Wall Streeti magnaadid —, kes sõjaperioodil ahnitsesid kokku lugematuid varandusi ja ohtvalt tasuvad uue sõja õhutatute avantüristlike septsuste eest, muutuvad eriti kitsiks, kui asi puutub haridusala assigneeringuisse. Ameerika valitsus eelistab kokku hoida eelarve just selle artikli arvel. Valitsuse kohalikud võimud ja üksikud osariigid, kelle ülalpidada on koolid USA-s, ei kindlusta nende kõige igapäevasemaidki tarvidusi. Vaatamata koolide kriitilist olukorda tunnistavatele Trumani sõnadele, on 1948. aasta föderaal-eelarves ette nähtud haridusala vajadusteks mitte üle ühe protsendi assigneeringuist, samal ajal on sõjalisteks kuludeks eraldatud umbes 36%.

Õppetöö USA koolides pole kunagi hiilanud sügavuse ja põhjalikkusega.

Õppematerjali faltsifitseeritakse, et sisendada õpilastesse veendumust USA erilisest ajaloolisest missioonist. Monopolistlik kapital on täielikult alistanud kogu kooli oma meelevalla alla ja kasutab teda kui võimsat hooba noorsoo kasvatamiseks ameerika businessi ja ameerika maailmavalitsemise idee vaimus. Õpikuis väidetakse, et iga ameeriklane, olenemata sotsiaalsest päritolust, võib saada nii miljonäriks kui ka presidendiks. Kõik olenevat andekusest, püsivusest ja usinusest. Asjata muidugi oleks otsida ameerika kooliõpikuist klassivõitluse küsimuste ning töö ja kapitali vastuolude käsitlemist.

Dollari omanikud, rakendades töölisvastast Taft-Hartley seadust, mis jälitab progressiivselt häälestatud inimesi, on huvitatud automaatidena tegutsevate mehaaniliste kodanike ettevalmistamisest. Õpetamise mehhaniseerimine on monopolistidele meeltemööda: see tõkestab „ohlike ideede“ tungimist noorsoosse, vähendab juba niigi tühiseid kulutusi õppejõudude ülalpidamiseks.

Hiljuti korraldas ühiskondliku arvamuse instituut ankeedi, mille tulemustest nähtus, et „keskmine ameeriklane“ võib kaheteistkümnest talle nimetatud Euroopa riigist näidata kaardil ainult seitse, ja „keskmine ameeriklanna“ — ühe võrra vähem.

Ameerikas ilmunud brošüüris „Mida peab õpetama keskkool“ kirjutatakse: „Sageli esineb õpilaste hulgas puudulikku edasijõudmist selliseis aineis nagu ajalugu ja loodusteadus. See pole tingitud õpilaste andetusest omandada fakte, vaid peamiselt sellest, et nad ei oska küllaldaselt hästi lugeda selleks, et olla võimelised õppetükke selgeks õppima.“

See-eest aga militariseerimine tungib üha sügavamale USA nüüdisaja õppetöö süsteemi. „Ameerika koolid teevad kõik sõja ülistamiseks ja õpilaste õpetamiseks absoluutsele kuulekusele,“ konstateeritakse Davidi raamatus „Koolikriis“. Kuid ameerika bossid pole sugugi kurvastatud sellest, et koolid ja kolledžid lasevad välja poolharitud inimesi. Nad muretsevad ainult selle eest, et muuta õppeasutused reaktsiooniliste ideede taime-lavaks.

Ameerika reaktsionäärid kinnitavad, et kool USA-s on ilmalik ja vaba. Tõeliselt pole see sugugi nii. Kogu aeg tugeneb koolis reaktsiooniline usu mõju.

Ameerika reaktsioonilised pedagoogid püüavad igati ilmutada truualamlikke tundeid oma peremeeste ees Wall Streetist ja teoreetiliselt põhjendada ameerika kasvatussüsteemi. Selle tegevusega seovad ennast mitmesugused professorid, nagu Dewey, Countes, kelle kohta sobib täielikult V. I. Lenini poolt antud kodanlike professorite iseloomustus:

„...Kodanlikus ühiskonnas on professorite ühiskondlik positsioon selline, et sellesse ametisse lastakse ainult neid, kes müüvad teadust kapitali huvide teenistusse, ainult neid, kes nõustuvad rääkima sotsialistide vastu uskumatuid tühijutte, häbematuid mõttetusi ja lora. Kodanluse andestab professoritele kõik selle, ainult et nad tegeleksid sotsialismi „hävitamisega“.“

Pole sugugi juhuslik filosoofia-teaduste professori Plenishi kaju, mille on joonistanud Sinclair Lewis oma romaanis „Gideon Plenish“. Ühelt poolt õpetab see „professor“ üliõpilastele kunsti, kuidas müüa tolmuimejaid „sorava, ümariku, kõrvupaitava kõnevoolu varal“, ja teiselt poolt — sisendab neisse, et ameeriklased on rassiks, kellele jumala enese poolt on määratud „valitseda... kollaseid, pruune ja mustanahalisi horde“. Kas see pole „ameerika businessi“ ideoloogide tüüpiline esindaja, kellele on business — tsivilisatsiooni piiriks.

Neegrid on haridusoludelt, nagu kõiges muuski, asetatud „madalaima“ rassi olukorda. Piisab sellest kui nimetada, et kuueteistkümnes osariigis on keelatud neegrite ja valgete koosõppimine isegi alaealiste kurjategijate koolides. Reas osariikides pole lubatud neegrite ja valgete koosõppimine ka kurtummade ja pimedate koolides.

Eriti raskes olukorras on neegrite koolid Lõunas, kuhu on koondunud USA neegrite valdavaim osa. Kagu-osariikides kulutatakse ühe neegerõpilase haridusele neli korda vähem kui keskmiselt samade osariikide valgele õpilasele, ja see kulu moodustab ainult 15% USA ühe õpilase keskmisest hariduskulust.

Mississippi osariigis ulatub neeger-õpetaja töötasu vaevalt 30%-ni valge õpetaja palgast.

Neegrite laste koolid on erakordselt halvasti sisustatud. Paljudes lõuna-osariikide linnades pole neegrite koolidel üldse oma ruume, nad on sunnitud ulualust otsima kirikuis ja teistes hoonetes, mis pole koolitööks sugugi kohaldatud.

Kuigi õpikuis, mida kasutavad koolid Lõunas, laimatakse kõigi vahenditega neegrirassi, ja õpetajad nii või teisiti on sunnitud lapsi kasvatama rassivihkamise vaimus, pole lõuna-osariikide „demokraatia“ jutlustajad siiski veel rahul olemasoleva olukorraga. Käesoleva aasta kevadel esitas keegi Ray — Mississippi osariigi seadusandliku kogu liige — seaduseelnõu, milles nõuti, et kõik osariigi ühiskondlikud koolid tingimata kasvataksid lapsi rassivihkamise vaimus.

★

Niisugune on rahvahariduse tõeline olukord USA-s. Selles jõudsasti edenevas ookeanitaguses „demokraatias“, mille valitsevad võimud hooplevad oma üleolekuga kogu muust maailmast ja tahavad dollarivõimuga ning jõupoliitikaga levitada kõigis maades oma „ameerika eluviisi“, on rahvamassidele aasta-aastalt üha vähem tagatud nüüdisaja inimese kõige tähtsama hüve, demokraatia vajalikum eeldus — haridus. Sellepärast pole midagi imestada, kui tuntud ameerika raadiokommentaator Cook jõudis järelduseni, et „üks levinenum ameerika müüt — müüt ameerika rahvakoolist, on hukkunud“.

Uus inglise-eesti sõnaraamat.

J. SILVET.

M. Rauk. Inglise-eesti sõnaraamat. RK „Pedagoogiline Kirjandus“, Tallinn, 1948. Seltsimees Stalini poolt nõukogude teadlastele asetatud ülesanne — järele jõuda ja ette minna kodanliku maailma teaduse saavutustest — on leidnud innukat täitmist Nõukogude Liidu keeleteadlaste poolt leksikograafia alal.

Selle töö tulemusena on ilmunud sari kapitaalsetid sõnaraamatuid kõigi tähtsamate kultuurkeelte alalt ja vähemaulatuslikumaid sõnaraamatuid ka teiste võõrkeelte alalt. Eriti on elavnendud võõrkeelsete sõnaraamatute ilmumine uutes revideeritud ning täiendatud väljaannetes peale Suure Isamaasõja võidukat lõpuleviimist, kuna on kasvanud nõukoguliku intelligenti huvi võõrkeelte õppimise ja võõrkeelse kirjanduse lugemise vastu.

Kapitaalsete suursõnaraamatute kõrval ei ole jäänud unarusse ka lühisõnaraamatud, mis on määratud eriti õppivale noorsoole. Kuna kapitaalset sõnaraamatud sisaldavad ligi 50—70 tuhat hoolikalt valitud märksõna hulga sõnaühendite ja idioomaatiliste väljenditega, siis koolidele määratud sõnaraamatud sisaldavad tavaliselt 15—20 tuhat märksõna ühes mõõdukama arvu fraseoloogiaga. Juba enne Suurt Isamaasõda oli olemas seeria keskkoolidele määratud sõnaraamatuid, kus olid saadaval eeskujulikud ning ajakohased sõnaraamatud inglise, saksa ja prantsuse keele alal. Need sõnaraamatud on nüüd ilmumas parandatud ning täiendatud kujul, ja Nõukogude Eesti koolikirjandus ei või jätta õppimata neist saavutustest.

Võõrkeelte õpetamise sõnavaraliseks normeerimiseks keskkoolis on 1947. a. välja antud ka sõnavara-miinimumid (словарь-минимум) inglise, prantsuse ja saksa keele alal (ОГИЗ, Москва, 1947), kus tuntud nõukogude keeleteadlaste-pedagoogid I. V. Rahmanovi üldtoimetusel on andnud umbes 4000-sõnalise valimiku kõige vajalikumaid sõnu, mis peaksid moodustama keskkooliõpilase põhisõnavara nimetatud võõrkeeltes.

Meil ei ole siin mahti lähemalt peatuda nõukogulikul pedagoogilisel kirjandusel võõrkeele sõnaraamatute alal üldse, kuid mainisime seda ainult selleks, et konstateerida nõukoguliku leksikograafia mitmekülgset ja hoogsat arengut eriti viimaseil aastail.

M. Rauga poolt koostatud inglise-eesti sõnaraamat on määratud inglise keele õppijatele kesk- ja kõrgemates koolides. Nagu autor eessõnas märgib, on sõnaraamatu eesmärgiks olla praktiliseks. abivahendiks keskmise raskusega teksti tõlkimisel inglise keelest eesti keelde. Sõnaraamat on ligi 300 lk. suur ja sisaldab umbes 15—20 tuhat sõna ning sõnaühendit, nii siis peaks ligikaudu vastama Miller-Ozerskaja inglise-vene sõnaraamatule. M. Rauk väidabki oma eessõnas: „Uldiselt on käesoleva lühisõnaraamatu sõnade valikul kinni peetud uusimaist NSV Liidus ilmunud lühisõnastikest.“ Raamatu välimus on nägus ja ta hind — korralikus köites — ainult 6 rbl. 10 kop. Seega on raamat teretulnud lisanduseks meie noorele nõukogulikule koolikirjandusele, ja ei ole kahtlust, et sellise raamatu järel oli olemas tungiv tarvidus. Olid ju ammugi müügil kadunud kodanlikus Eestis ilmunud vastavad koolidele määratud sõnaraamatud (M. Vares, V. Vekšin). Pealegi ei rahuldanud need raamatud juba ilumiselgi nõudlikumat õppijat, seda vähem võiksid nad sobida nõukogulikku kooli.

M. Rauga sõnaraamat annab sissejuhatavas osas seletusi sõnaraamatu struktuurist, inglise keele hääldamisest, mõningaid grammatilisi seletusi ja inglise keele lugemisreeglid. Raamatu lõpul on antud ebareeglipäraste verbide loend ja tähtsamate pärisnimede loendid ühes nende hääldamisega. Seega võiks raamat olla üldiseks praktiliseks teatmeteoseks inglise keele õppijale. Kui raamat leiaks võimalikult laialdast tarvituselevõttu, aitaks ta kahtlemata tõsta meie keskkooli lõpetajate üldist keeletaset inglise keele alal.

Kahjuks aga ei ole raamat vaba puudustest, millistest ei või siin vaikida. Jätan meelega käesolevas kirjutuses lähemalt käsitlemata raamatu foneetilis-ortoepilise sissejuhatause, mis ka jätab kohati mõndagi soovida. Peatun vaid raamatu sõnastikulise osa juures.

Raamatuga lähemalt tutvudes ei saa jätta kõigepealt küsimata: milliseid NSV Liidus ilmunud lühisõnastikke on siis autor tõepoolest kasutanud, nagu ta oma eesõnas väidab?

On täiesti ilmne, et ei ole kasutatud A. D. Miller—T. A. Ozerskaja inglise-vene sõnaraamatut, milline raamat (määratud keskkoolidele ja mittetäielikkudele keskkoolidele) on võrratult otstarbekohasema sõnavara- ja fraseoloogiavalikuga, kuigi ta ilmus juba 1937. a. Samuti on ilmne, et M. Rauk ei ole oma raamatu koostamisel kasutanud ei Müller-Boyanus'e ulatuslikumat inglise-vene sõnaraamatut (1 trükk, Moskvas, 1928), ammugi mitte selle põhjalikult ümbertöötatud väljaannet prof. V. K. Mülleri poolt (1943), kuigi selle standardteose teine parandatud ning täiendatud trükk (Moskva, 1946) on ka nüüd meile kättesaadav. Samuti ei ole M. Rauk arvestanud kõige elementaarsemat sõnavaravalikut, milline on antud ülalmainitud miinimum-sõnastikus. Nähtavasti on eessõnast tsiteeritud lause nõukogulikkudest lühisõnastikkudest ainult tühipaljas sõnakõlks.

Sellise otse uskumatuna kõlava väite tõenduseks tarvitseb vaid konstateerida, et puuduvad sõnad nagu generalissimo, slogan, soviet, rääkimata sõnadest highway, sergeant, jt., millised on ka antud nõukogulikus miinimum-sõnastikus. Ka miinimum-sõnastikus antud (inglise või ameerika) geograafilistest nimedest puuduvad paljud, kummalisel viisil isegi lühend U. S. A. Et ei ole tarvitatud usaldusväärseid allikaid, nähtub ka asjaolust, et sõnaraamatus niihästi lühendi U. S. S. R., kui ka sõna Union all on NSV Liidu ingliskeelses nimes viga (kuigi, olgu lisatud, lk. 295 on nimi õieti antud). Ka on (lk. 294) Vene Nõukogude Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi nimes jäänud vahele (niihästi inglise kui ka eesti keeles) üks sõna (föderatiivne), milline sõna kogu sõnaraamatus puudub. See kõik tõendab selgesti, et ei ole kasutatud nõukogulikke sõnaraamatuid, kus säärased viperused puuduvad.

Arusaadavalt ei koosta keegi sõnaraamatut täiesti iseseisvalt oma mälu järgi — selline tööviis oleks absurdne. Muidugi on M. Raugal olnud kasutada mingid abiallikad.

Et sõnade valik on liiga pimesi tehtud (M. Varese juba tosin aastat tagasi ilmunud raamatu järgi, pealegi allikalt üldse nimetamata), on praegu täiesti vabandamatu, kuna nüüd on olemas hoopis paremaid allikaid. Tulemuseks on, et sõnaraamatus puuduvad päris tavalised sõnad: bob, booth, bout, brawl, bust, butt, chilly, continue, fantastic, farce, million, paradox, petrol, reflex, regain, regret, restraint, rightful, rip, shrivel, straggle, sunshine, surmount, tinker, vigilant, voluble ja palju teisi üsna suure sagedusväärtusega sõnu, kuna vastuoksa on antud hoopis haruldasemaid sõnu, nagu accurse, adobe, aerogram, anchor, annea, ibex, inhume, muriatic, reredos, pyrex, velum jne. Sellele lisaks on sõnaraamatus hulk ebajärjekindlusi, näit. on küll antud lühend a. m., aga puudub selle vastav p. m., või puudub isegi tavaline W. C.

On lisatud küll ka vajalikke sõnu, nagu hydrogen, kerosene, jne., või lühendeid, nagu L. F. (= low frequency), kuid ka siin on olnud ebajärjekindel: puudub näit., phosphorus, või lühend H. F. (= high frequency).

Autor mainib eesõnas, et on kasutatud ka J. Silveti inglise-eesti sõnaraamatut. Käesoleva kirjutuse autoril ei sobi selle allika väärtuse üle otsustada, aga peab siiski küsima, miks ei ole mainitud raamatut rohkem tarvitatud. Siis ei oleks esinenud suur hulk vale tõlkeid, näit. aerostation, alley, amble, amonia, blackberry, bramble, buttercup, cranberry, dais, finch, gillyflower, grindstone, hear, hind, hollyhock, imbibe, jet, kite, larkspur, leech (v.), liquor, lute, mace, marigold, mirk, mizzen, necessitate, nugget, obituary, pebble, rafter,

roan, scrape, skein, sovereign, spikenard, steed, urchin ja palju teisi, milliseid oleks siin tarbetu mainida.

Arusaadavalt juhtub igas sellises töös kogemata vääratusi ja trükivigu, nii näit. väikesed hääldamismärgivead sõnades ado, age, aristocracy, manoeuvre, või õigekirjavead sõnades bucaneer, cavalry. Trükivea kopeerimisega seletub ka hämmastav seletus gallon — õonesmõõt (4543 l) või unemployed — tarvitama (!).

Kordan veel, et oleks tingimata pidanud tarvitatama uusimaid nõukogulikke sõnaraamatuid, eriti V. K. Mülleri oma. Nüüd leiame hämmastuseks, et puuduvad mõned sõnad või ühendid, millised sõnaraamatu autor ise mujal (vt. Rauk-Tamm-Aret „English“) loeb kuuluvaiks põhisõnavara hulka: slogan, imperialist, socialist, competition jt.

On hea, et on antud amerikanisme, nagu elevator, gasolene, jitney, lumber, suspenders, jne., aga kahjuks puuduvad paljud tavalised sõnad, nagu gangster, flivver, rooster, O.K., või on jäetud andmata tavalised Ameerikas tarvitataavad sõnatähendused: corn, dumb, guy. Ka ei ole sageli märgitud, et teatav sõnatähendus on tavaline Ameerika (mitte Briti) keelepruugis: gas, mad, railroad, suspenders, sophomore, jt.

On küll antud mõningaid moodsaid ning nõukogulikus kirjanduses esinevaid lühendeid, nagu F. S. U., C. P., kuid seda on tehtud ka ilma süsteemita, kuna puuduvad teised, näit. Y. C. L. (= Young Communist League), milline ühend on antud õpikus „English“, kui eeldatava põhisõnavara hulka kuuluv. Et ei ole tarvitatud usaldatavaid allikaid, nähtub sellest, et tuntud ameerika anarho-sündikalistlik tööliste organisatsioon I. W. W. on antud valesti International Workers of the World, kuigi esimene sõna teatavasti on Industrial (vt. Müller või Miller-Ozerskaja, kui ei usaldata Silveti sõnaraamatut, kus see on ka õieti antud).

Kokku võttes peab konstateerima, et M. Rauga inglise-eesti sõnaraamat kannatab rohkete ja oluliste puuduste all, eriti sõnavalku suhtes, ka sõnatõlked on sageli ebarahuldavad. Mainitud puudused tulenevad ilmselt asjaolust, et autor on ignoreerinud tähtsamaid nõukogulikke inglise-vene sõnaraamatuid.

Hoolimata kõigist puudustest võib M. Rauga inglise-eesti sõnaraamat olla siiski küllaltki kasulikuks abiraamatuks kõigile inglise keele õppijatele, ja seepärast võib soovitada raamatu võimalikult rohket tarvituselevõttu koolides. Jääb aga soovida, et lähemas tulevikus koostataks uus ja nõukoguliku leksikograafia kõrgele tasemele paremini vastav koolisõnaraamat. Selline raamat peaks sisaldama kaalutud valimiku kõige vajalikumast inglise keele sõnavarast ning fraseoloogiast, hoolikalt kontrollitud ning täpsete tõlgetega. Raamat peaks endastmõistetavalt sisaldama Nõukogude Liidu koolidele sobiva põhisõnavara inglise keele alal, millisele võiks baseeruda edaspidine keelestudium ja milline võiks olla sõnavaraliseks aluseks stabiilsete inglise keele õpikute ning harjutustikkude koostamisel.

Kirjandust abiks õpetajale ta enesetäiendamisel.

Alljärgnev loetelu on täienduseks nendele nimestikkudele, mis on ilmunud „Nõukogude Koolis“: 1946 — nr. 10 ja 12, 1947 — nr. 2, 5, 1948 — nr. 1, 2 ja 3.

I. Marksism-leninism. UK(b)P ajalugu. EK(b)P ajalugu.

- Stalin, J.** Teosed, 3. köide. 1948, 424 lk. Hind 6 rbl.
Stalin, J. Teosed, 4. köide. 1948, 474 lk. Hind 6 rbl.
Stalin, J. Teosed, 5. köide. 1948, 434 lk. Hind 6 rbl.
Stalin, J. Lenin ja liidu küsimus kesktalupojaga. 1947, 16 lk. Hind 40 kop.
Stalin, J. Suure murrangu aasta, 1948. 20 lk. Hind 40 kop.
Stalin, J. Peapööritus edusammudest. Vastus seltsimeestele kolhoosnikele. 1948, 36 lk. Hind 70 kop.
Stalin, J. NSV Liidu agraarpoliitika küsimustest. Kulakluse kui klassi likvideerimise poliitika küsimusest. 1948, 36 lk. Hind 70 kop.
Stalin, J. Partei kolmest loosungist talurahvaküsimuses. 1948, 16 lk. Hind 40 kop.
Lenin, V. I. Mis on „rahvasõbrad“ ja kuidas nad võitlevad sotsiaaldemokraatide vastu. 1948, 212 lk. Hind 3 rbl. 80 kop.
Lenin, V. I. Kooperatsioonist. 1948, 12 lk. Hind 40 kop.
Fedossejev, P. J. V. Stalini teoste seitsmes köide. (E. B. 1948, nr. 1.)
Leontjev, A. J. V. Stalini teoste kaheksas köide. (E. B. 1948, nr. 19.)
Mark, J. V. I. Lenini teos „Mis on „rahvasõbrad“ ja kuidas nad võitlevad sotsiaaldemokraatide vastu?“ (E. B. 1948, nr. 14.)
M. A. Suslovi kõne 21. jaan. 1948. (E. B. 1948, nr. 2.)
Rosental, M. Marksistlik dialektiline meetod. 1948, 418 lk. Hind 9 rbl.
Leonov, M. Marksistlik-leninlik maailmavaade on inimkonna suurimaid saavutusi. 1948, 32. lk. Hind 1 rbl.
Sobolev, A. Lenini peegeldusteooria ja kunst. 1948, 32 lk. Hind 1 rbl.
Kelberg, A. Marksismi-leninismi õpetus rahvusest ja rahvuslikust liikumisest. (E. B. 1948, nr. 6.)
Mark, J. Bolševike partei — meie majanduslike võitude organiseerija. (E. B. 1948, nr. 21.)
Buzulukov, N. Partei ja talurahvas. Valimik artikleid. 1947, 152 lk. Hind 4 rbl.
Kulikov, A. Teaduse parteilisusest. (E. B. 1948, nr. 4.)
Must, A. Marksism ja usk. (E. B. 1948, nr. 15.)
Leontjev, A. 100 aastat „Kommunistliku partei manifesti“ ilmumisest. (E. B. 1948, nr. 3.)
100 aastat „Kommunistliku partei manifestist“. (E. B. 1948, nr. 4.)
100 aastat „Kommunistliku partei manifesti“ ilmumisest. (Abiks agit. 1948, nr. 4.)
Sutokski, N. 45 aastat VSDTP II kongressist. (E. B. 1948, nr. 13.)
Käbin, J. Bolševike partei XII kongress. (E. B. 1948, nr. 7.)
Liebman, A. EKP esimene kongress. (E. B. 1948, nr. 1.)
Liebman, A. Eestimaa Kommunistliku partei teine kongress. (E. B. 1948, nr. 7.)
Liebman, A. EKP III kongress. (E. B. 1948, nr. 21.)
Päll, E., Saat, J. ja Mark, J. Viktor Kingissepp kui eesti töörahva organisator, ideoloog ja publitsist. (E. B. 1948, nr. 8.)
Sepp, J. ja Ellis, A. V. Kingissepp kui eesti kommunistide illegaalse partei rajaja ja juht. (E. B. 1948, nr. 5.)
Sepp, J. Lenin Eestist. (E. B. 1948, nr. 8.)

II. Nõukogude riik ja sotsialistlik ühiskond. NSV Liidu ja Eesti NSV Konstitutsioon.

- Fomitšev, S.** Nõukogude ühiskonna liikumapanevad jõud. (E. B. 1948, nr. 14.)
Kelberg, A. Sotsialistliku majandussüsteemi ajaloolised võidud. (E. B. 1948, nr. 20.)
Amossov, N. Sotsialistliku riigi hoolitsus rahva vajaduste eest, 1947, 40 lk. Hind 1 rbl.

Jõeäär, A. Nõukogude demokraatia võrratu üleolek kodanlikust demokraatiast. (E. B. 1948, nr. 12.)

Kurik, J. Nõukogude armee sotsialistliku kodumaa kaitsel, 1948, 100 lk. Hind 3 rbl. 50 kop.

NSV Liidu relvastatud jõudude soomustavad ja mehhaniseeritud väed. (Abiks agit. 1948, nr. 18.)

Glezerman, G. Vastuolu kaotamisest vaimse ja füüsilise töö vahel. (E. B. 1948, nr. 15.)

Granditski, P. Kolhoos „Borets“, 1948, 196 lk. Hind 10 rbl.

Semjonov, P. Nõukogude konstitutsiooni tekkimine ja arenemine. 1948, 24 lk. Hind 50 kop.

Vestlusi NSV Liidu ühiskondlikust ja riiklikust korraldusest. 1948, 280 lk. Hind 4 rbl. 50 kop.

Svetlovski, A. Valge-Vene Nõukogude Sotsialistlik Vabariik. 1948, 32 lk. Hind 1 rbl.

Regi, A. Usbeki Nõukogude Sotsialistlik Vabariik. 1948, 92 lk. Hind 2 rbl. 80 kop.

Hind 1 rbl. 50 kop.

Tšernikova, Z. Kirgiisi Nõukogude Sotsialistlik Vabariik. 1948, 32 lk. Hind 1 rbl.

Leppik, A. Moldaavia Nõukogude Sotsialistlik Vabariik. 1948, 32 lk. Hind 1 rbl.

Inger, B. Leedu Nõukogude Sotsialistlik Vabariik. 1948, 64 lk. Hind 2 rbl. 20 kop.

Saat, J. Läti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik. 1948, 48 lk. Hind 1 rbl. 50 kop.

III. Eesti NSV rajamine ja ülesehitamine.

Päll, Ed. Töös ja võitluses. Valimik artikleid ja sõnavõtte. 1948, 268 lk. Hind 7 rbl.

Karotamm, N. Olukord ja ülesanded Eesti NSV põllumajanduse kollektiiviseerimise alal. (E. B. 1948, nr. 20.)

Urb, E. Kaheksa aastat Nõukogude Eestit. (E. B. 1948, nr. 13.) Nõukogude Eesti 8. aastapäev. (Abiks agit. 1948, nr. 13.) Nõukogude Tallinn. (Abiks agit. 1948, nr. 19.)

IV. Sotsialistlik ülesehitustöö: Neljas stalinlik viisaastak.

Sotsialistliku ühiskonna ülesehitamine NSV Liidus. 1948, 40 lk. Hind 50 kop.

Šur, A. Sammu kiirenda, mu kodumaa. 1948, 160 lk. Hind 4 rbl.

Kurski, A. Suurte tööde stalinlik plaan. 1948, 124 lk. Hind 2 rbl.

V. Rahvusvahelistel teemadel.

Zdanov, A. Rahvusvahelisest olukorrast. Mõnede kommunistlike parteide esindajate informatsioonilisel nõupidamisel Poolas sept. lõpul 1947 peetud kõne. 1948, 36 lk. Hind 40 kop.

Malenkov, G. Informatsiooniline aruanne Üleliidulise Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee tegevusest. 1948, 28 lk. Hind 30 kop.

Zukov, E. Nõukogude Liit võitluses rahvaste vabaduse ja sõltumatuse eest. 1948, 24 lk. Hind 1 rbl.

Kask, K. Rahvademokraatia riikide majanduslik areng. (E. B. 1948, nr. 7.) Rahvademokraatia maade poliitilised ja majanduslikud saavutused. (Abiks agit. 1948, nr. 6.)

Uus Tšehhoslovakkia. (Abiks agit. 1948, nr. 6.)

Goldberg, H. Tšehhoslovakkia. (E. B. 1948, nr. 5.)

Kubjas, E. Bulgaaria teel rahvademokraatialt sotsialismile. (E. B. 1948, nr. 20.)

Raudla, A. Lähis- ja Kesk-Ida. (E. B. 1948, nr. 14.)

Mitšin, M. Kodanliku demokraatia kriis. (E. B. 1948, nr. 6.)

Mark, J. Kaasaegse kapitalismi probleemidest. (E. B. 1948, nr. 10.)

- Frantsev, J. Natsionalism kui imperialistliku reaktsiooni tööriist. (E. B. 1948, nr. 17.)
Kuusinen, O. Kaasaegsed parempoolsed sotsiaaldemokraadid. (E. B. 1948, nr. 4.)

VI. Suured revolutsioonilised tähtpäevad.

- Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni XXXI aastapäev. (E. B. 1948, nr. 20.)
Sotsialistliku riigi armee. (E. B. 1948, nr. 3.)
Pärn, L. 30 aastat Nõukogude armeed. (E. B. 1948, nr. 3.)
Tipner, J. Eesti punaste kütipolkude sangarlik võitlustee (E. B. 1948, nr. 3.)
8. märts — ülemaailmne töötavate naiste päev. (Abiks agit. 1948, nr. 4.)
Võidupüha. (Abiks agit. 1948, nr. 9.)

VII. Ajaloost.

- Pariisi Kommun. (Abiks agit. 1948, nr. 4.)
Mavrodin, V. Peeter I. 1948, 156 lk. Hind 7 rbl. 50 kop.
Eesti ajaloo periodiseerimisest. (E. B. 1948, nr. 17.)
Gurin, S. Niinimetatud „kuldne Rootsi aeg“. (E. B. 1948, nr. 9.)
Eesti rahva ajaloolised kogemused. (E. B. 1948, nr. 13.)
Kuidas elasid talupojad ja töölised tsaari-Venemaal ja kuidas nad võitlesid oma vabaduse eest. 1948. 32 lk. Hind 50 kop.
Kuidas eesti töötav rahvas pühitse esimest maid vene tsarismi ja eesti kodanluse võimutsemise päevil. (Abiks agit. 1948, nr. 8.)
Saar, J. Landesveeri-vastase sõja tõeline olemus. (E. B. 1948, nr. 12.)
Vihalem, P. Kodanliku Eesti ühiskonnateaduse Nõukogude-vastasest orientatsioonist. (E. B. 1948, nr. 11.)
Saat, J. Eesti rahva võitlus EK(b)P juhtimisel nõukogude võimu kehtestamise eest. 1948, 92 lk. Hind 3 rbl.
Sepp, J. ja Ellis, A. Kommunistliku partei võitlus inglise-ameerika imperialistide koloniaalpoliitika vastu Eestis. (E. B. 1948, nr. 12.)

VIII. Nõukogude pedagoogika. Kommunistlikust kasvatajast.

- Makarenko, A. Valitud pedagoogilised teosed. 1948, 436 lk. Hind 8 rbl. 25 kop.
Pint, A. Õpetaja autoriteet. 1948, 144 lk. Hind 2 rbl. 75 kop.
Kretov, F. Uue inimese kasvatamisest. 1948, 76 lk. Hind 2 rbl.

IX. Kommunistlikust noorsooühingust ja pioneeride organisatsioonist.

- Leninliku Kommunistliku Noorsooühingu võitlustee. 1948, 184 lk. Hind 4 rbl.
Meri, A. Kolmkümmend aastat ULKNU asutamisest. (E. B. 1948, nr. 19.)
Leninlik-Stalinliku Kommunistliku Noorsooühingu XXX aastapäev. (Abiks agit. 1948, nr. 20.)
Kirjad maapioneeridele. 1948, 172 lk. Hind 4 rbl.

X. Populaarteaduslikud raamatud ja artiklid.

- Vavilov, S. J., akad. 30 aastat nõukogude teadust. 1948, 40 lk. Hind 1 rbl.
Marat, H. Nõukogude teaduse progressiivne osa maailma kultuuri ajaloos. (E. B. 1948, nr. 18.)
Danilevski, V. Vene novaatorid maailmatehnikas. 1948, 20 lk. Hind 1 rbl.
Popovski, A. Pavlov. 1948, 220 lk. Hind 12 rbl.
Eichfeld, J., akad. Loov darvinism ja põllumajanduse küsimused. 1948, 32 lk. Hind 1 rbl.
Viljams, V., akad. Põllumajanduse alused. 1947, 228 lk. Hind 6 rbl. 50 kop.

- Lössenko, T.**, akad. Jarovisatsiooni teoreetilised alused. 1948, 80 lk. Hind 5 rbl.
Katšinski, N. Mulla tekkimine ja elu. 1948, 74 lk. Hind 2 rbl. 50 kop.
Peterburgski, A. Mulla põhiomadused. 1948, 48 lk. Hind 1 rbl. 50 kop.
Jakušin, S. Põllukultuuride viljelemine. 1948, 72 lk. Hind 2 rbl.
Edelstein, V. Kõõgililja kasvatamine. 1948, 44 lk. Hind 1 rbl. 50 kop.
Golubev, B. Taime toitumine ja väetused. Agronoomilised vestlused. 1948, 68 lk. Hind 2 rbl.
Balašev, L. Sort ja seeme. Agronoomilised vestlused. 1948, 44 lk. Hind 1 rbl. 50 kop.
Savzdarg, E. ja Trofimoviš A. Taimekahjurite ja -haiguste tõrje. 1948, 80 lk. Hind 2 rbl.
Perelman, J. Elav matemaatika. Matemaatilisi jutustusi ja keerdülesandeid. 1948, 236 lk. Hind 10 rbl.
Gorjev, I. Leiduri käsiraamat. 1948, 92 lk. Hind 6 rbl. 50 kop.
Perelman, J. Huvitav füüsika I. 1948, 336 lk. Hind 12 rbl.
Veitkov, F. Elektri elukäik. 1948, 388 lk. Hind 14 rbl.
Polak, I. Astronoomia kõigile. 1948, 416 lk. Hind 15 rbl.
Kunitski, R. Päev ja öö, aastaajad. 1948, 40 lk. Hind 2 rbl.
Aristov, G. Maa ja meri. 1948, 132 lk. Hind 4 rbl.
Oparin, A. Kaasaegseid vaateid elutekkimisele. 1948, 24 lk. Hind 1 rbl.
Roginski, J. Uusi teooriaid inimese põlvnemisest. 1948, 28 lk. Hind 1 rbl.
Dorfman, V. Elus ja eluta loodus. 1948, 44 lk. Hind 2 rbl.
Piiper, J. Pilte ja hääli Eesti loodusest. 1948, 192 lk. Hind 12 rbl.
Smirnov, K. Loomade elust. 1947, 144 lk. Hind 7 rbl.
Bajan, O. Esimesed Kesk-Aasia uurijad. 1948, 74 lk. Hind 3 rbl.

SISUKORD 1948. a.

Juhtkirjad ja artiklid ühiskondlik-poliitilistel teemadel.

Lenini lipu all, Stalini juhtimisel — edasi uutele võitudele	1
A. Simson. Nõukogude armee 30-ndaks aastapäevaks	57
Naistepäevaks	61
G. Deborin. Marksism-leninism kapitalismi hukkamise vältimatusest	121
Esimene mai	189
Fr. Engels. Karl Marx	193
Fr. Engels. Kõne Marxi haual	201
21. juuliks 1948. a.	381
Meie ülesanded eeloleval õppeaastal	461
A. A. Ždanov	529
A. Raud, Eesti NSV haridusminister. Eesti NSV üldhariduslike koolide töötulemustest möödunud õppeaastal ja järjekordsed ülesanded eeloleval, 1948.—49. õppeaastal	531
Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 31. aastapäev	601
H. Puusner. Lehekülgi Eestimaa Kommunistliku Noorsooühingu võitluspäevilt	607
Võitlus nõukogude võimu eest Eestis aastail 1917—1919	665
Eestimaa Kommunistliku (bolševike) Partei V kongressi puhul	725

Üldpedagoogilisi küsimusi.

S. Rõives. Uue inimese tahtemadused	386
A. Pint. Pärivus, keskkond ja kasvatus	401
A. Aret. Pedagoogilisest propagandast	704

Kasvatustöö nõukogude koolis.

E. Golant. Keskkooli õpilaste ideelise kasvatuse ülesanded ja teed	24
Tingimused ja meetodid „Õpilase käitumise reeglite“ sisendamiseks	40
N. Boldõrev. Kommunistliku moraali kasvatamise printsiipidest ja meetoditest	65
M. Kropačeva. Ideeline kasvatus ajalootundides	85
P. Krajevski. Ideelisest kasvatusest kirjandustundides	321
A. Alanen. Õpetajaskonna ülesanded pioneeritöö juhtimisel	338
E. Kanter. Kadrina Mittetäieliku Keskkooli tööst	442
I. Kairov. Õpilaste ideelis-poliitilisest kasvatusest	542
M. Adrianova. Nõukogude Liidu riigihümn	681

Kodune ja eelkoolikasvatus.

M. I. Kalinini juhtimõtteid lastekasvatajaile	333
L. Nurkse. Loova mängu tähtsusest lasteaias	431
T. Artemenko. Vanemate abi laste õpetamisel	733
M. Terl. Lasteaia ja lastevanemate koostöö	736

Pedagoogika ajaloost.

A. Pint. 30 aastat nõukogude kooli	7
A. Elango. V. G. Belinski elu ja pedagoogilised vaated	257
N. Gončarov. Černõševski pedagoogilisest süsteemist	420
V. Veikšan. Lapse isiksus ja tema loovate jõudude arendamine L. N. Tolstoi pedagoogikas	466

Metoodilisest tööst.

VI. Pravdin. Venekeelse sõnavara esialgsest omandamisest mittevene kooli õpilaste poolt	45
K. Siim. Lugema-õpetamisest	91
J. Arnold. Iseseisev töö võõrkeele õppimisel	100
L. Alttoa. Lugemispala käsitelu I—IV klassis	148
M. Karassev. Kordamise meetodikast loodusteaduse tundides	167
A. Lambakahar. NSV Liidu rahvaste ajalugu	182
V. Karpinski. Konstitutsiooni õpetamise meetodikast	213
T. Tint. Kordamisest ajalooõpetuses	223
N. Pentre. Mõningaid töövõtteid vene keele grammatika käsitlemisel	230
A. Aret. Puuduste vältimine eksamite teostamisel	235
H. Tulp. Kodukoha uurimisest	266
V. Ordlik. Keeleõpetus algkoolis	278
J. Käis. Ekskursioonide korraldamisest loodusloo õpetamisel	290
J. Mullo. Õpilaste suvised matkad tuleb hästi ette valmistada	301
S. Vapper. Õppetund on peamiselt uute teadmiste edasiandmiseks	305
Ulevaade matemaatika õpetamisest Eesti NSV keskkoolide 8-ndates klassides	356
A. Emmo. Füüsika õpetamiseks vajalikud ruumid ja nende sisustus	374
O. Rünk. Ulevaade ENSV Haridusministeeriumi Metoodilise Nõukogu matemaatika-füüsika-astronoomia ainekomisjoni tegevusest 1945—1948	377
A. Lambakahar. NSV Liidu rahvaste ajaloo käsitus VII klassis	477
A. Bõstrov ja J. Kruberg. Toataimed botaanika õpetamises	507
T. Artemenko. Füüsikaülesannete lahendamisest keskkooli VI klassis	576
S. Gurin. Ajaloo eksamitel meie koolides	593
A. Stražev. Mineviku ja kaasaja kõrvutamise probleem kooli ajaloo kursuses	628
J. Käis. Noorte naturalistide ringide organiseerimisest	741
A. Боголюбов. К изучению русских падежей в нерусской школе	762

Koolikorralduse küsimusi.

Koolitöö plaanindamine	494
K. Umbleja. Kooliraamatukogude ülesandeid klassivälise lugemise korraldamisel	719

Abiks õpetajale. Populaarteaduslikel teemadel.

A. Marland. Mõningatest bioloogia teoreetilistest küsimustest	108
V. Afanasjev. Maksim Gorki	130
A. Gronski. Seal, kus sündis V. Kingissepp	143
G. Vladõkin. A. N. Ostrovski	202
A. Marland. Seened kooliekskursioonide objektina	248
A. Marland. C. Linné	318
A. Paramanov. K. A. Timirjazev — nõukogude darvinismi rajaja	343
V. Voore. Ainuraksed loomad	518
A. Marland. Ekskursioon umbrohtude tundmaõppimiseks	526
T. Lõssenko. Olukorrast bioloogiateaduses	558, 642
A. Marland. Akadeemik T. D. Lõssenko — nõukogude põllumajandusteaduse suurim arendaja	570
S. Leuševa. Nõukogude kirjandus on maailma eesrindlik kirjandus	619
A. Emmo. N. J. Žukovski	658
V. Litvinov. I. S. Turgenev	686
T. Lõssenko. Mičurini pärilikkuseõpetus	697
A. Polovinkin. Geograafia arenemise ajaloost	753

Välismaade haridusoludest.

O. Ljubskaja. Hariduse demokratiseerimine Tšehhoslovakkias	364
M. Nekrič. Rahvahariduse demokratiseerimine Rumeenias	367
A. Mihhailovski. Rahvahariduse edusammudest demokraatlikus Bulgaarias	371
G. Raud. Haridusolud Põhja-Ameerika Ühendriikides	768

Kriitikat ja bibliograafiat.

Kirjandust abiks õpetajale ta enesetäiendamisel	55
A. Koskel. Ulevaade ilmunud populaarteaduslikust kirjandusest	116
Uudiskirjandust populaarteaduslikul alal	187
A. Selmet. Populaarteadusliku kirjanduse tähtsusest õppetöös	351
L. Hallop. Vajalik raamat õpetajaile	598
J. Silvet. Uus inglise-eesti sõnaraamat	772

Toimetuse kolleegium: J. Seiental (toimetaja), J. Käis, E. Murdmaa, A. Pint, A. Raud, H. Vapper. Toimetis: Tallinn, Tõnismägi 11. Ladumisele antud 24. nov. 1948. Trükkimisele antud 14. det. 1948. Paber 67×95 cm 1/16. MB-09915. Trükiarv 3330. Trükitähti trükipoognas 60587. Trükipoognaid 3,5. Arvutuspoognaid 5,68. Tellimise nr. 1707. Trükikoda „Punane Täht“, Tallinn, Pikk t. 54/58. Ilmub 1 kord kuus. Uksiknumbri hind 5 rubla. Tellimishinnad: 6 kuud — 30 rubla, 12 kuud — 60 rubla.

Väljaandja: RK Ajalehtede Kirjastus, Tallinn.

На востонском языке. „Ньюкогуде Коол“ (Советская школа).
Орган Мин. Просв. ЭССР.